

Двосмислен одговор.

Када су после силних киша настали ведри и лепи дани, једнога тако ведрога дана пошао је свештеник некога села у шетњу. Тек што се одмакао од своје куће, опазио је он на улици децу, где се играју блатом. Приближивши им се, видео је да граде нешто од блата. Тада их свештеник запитао шта граде.

— Градимо од блата цркву...

— А хоћете ли, децо, направити и попу?

Једно му дете брзо одговори:

— Молим, господине, за попу немамо доста блата.

*

Спиритиста и — криза станова.

Спиритиста: — Господо, медиум је сада у трансу. Ко жели да му постави какво питање.

Један од учесника: — Дајем хиљаду динара, ако ми набави адресу за неки стан...

*

Добар син.

Полицајац: — Одакле вам толико кључева?

Лопов: — То ми је наслеђе од оца, и као добар син све сам сачувао.

*

Син: — Ја ћу да имам петоро деце, а казаћу бабици да може и шесторо.

Мати: — Благо теби! А како ћеш да их храниш и одеваш на ово скупо време?

Син: — Ја ћу њих у министарство исхране...

*

Предавање из земљорадње.

Једном је неки агроном држао сељацима предавање из земљорадње и то о ђубрењу земље. Свршетак овога предавања завршио је он овим речима: „Браћо! — Радовао бих се, кад бисте упамтили све што сам вам говорио и радили по моме упуству. Нарочито вам ђубре стављам на срце...“

*

Дужник.

Затече поверилац свога дужника у кафани:

— О, па ви знате и да пијете, а мени нећете да платите дуг! — рече поверилац.

— Признајем, знам да пијем, а да ли ћу хтети и да платим, то ћете видети доцније! — одговори мирно дужник.

*

Зна веронауку.

Вероучитељ: — У „Св. Писму“ стоји, да је боље давати него узимати. Ко може рећи: у каквом је то смислу речено?

Ученик: — Ударити шамар много је боље, него га примити!

*

Разлика.

— Каква је разлика између људи и животиња?

— Проста: животиња не може бити човек, а човек је често животиња.

*

Код касапина.

Госпођа: — Само, молим вас, какво мекано парче за шницле.

Касапин: — Знам ја свој занат! Има већ десет година откако сам касапин.

Госпођа: — Види се: тражила сам вам за шницле, а ви сте ми дали гола ребра!

*

Још неколико комплета сензационог романа из недавне прошлости, који је изишао у 22 брошуре са 20 слика и био разграбљен

„Злочинци на престолу“

у самој ствари низ истинитих доживљаја чланова дома Хабсбурговаца, чија је публикација изазвала највећу сензацију, може се добити по цени од

Динара 10·— по комплету

по избору ћирилицом или латиницом, ако се новац пошаље унапред на администрацију

„Илустрованог Листа“, Београд.

Još nekoliko kompleta senzacionog romana iz nedavne prošlosti, koji je izišao u 22 brošure sa 20 slika i bio razgrabljen

„Zločinci na prestolu“

u samoj stvari niz istinitih doživljaja članova doma Habsburgovaca, čija je publikacija izazvala najveću senzaciju, može se dobiti po ceni od

Dinara 10·— po kompletu

po izboru ćirilicom ili latinicom, ako se novac pošalje unapred na administraciju

„Ilustrovanog Lista“, Beograd.

Власник и одговорни уредник за штампарију и лист Иван Зрнић, Београд, Колајска улица 22. Телефон број 1751.

Појединн број 1·— динар. Поштарина плаћена. Појединн број 1·— динар.

ЗАБАВНИК

Илустрованог Листа

Независан породично-забавни лист. Уређује одбор. Излази сваке суботе.

Број 18. Београд, 5. V. 1922. Година I.

Писма.

Анри Лавдан.

Сестра Арканжел плела је дебеле чарапе од плавог памука не говорећи ни речи. Седела је између велике постеље, у којој је лежала сасвим бледа госпођа Дирансн која се синоћ породила, и између колевке у којој је плакало мало дете зачуђено што је у животу.

Било је у октобру пополне, и у соби је владала полутама. Било је тихо, само што је покаткад ветар доносио на прозор суви лист, који је ударао о њега као птица без гнезда. Млада госпођа је ћутала исто тако, опруживши своје слабе руке преко покривача, док је веома замишљена калуђерица плела и даље своје чарапе.

Тих петнаест дана, које је сестра Арканжел провела поред болесничке постеље, прошли су јој у непрекидној самртничкој тишини, коју би тек понекад прекинули дубоки уздаси.

Млада госпођа је подносила своје материнство мирно, и никада није с већим одсуством радости примљена ускршња честитка, или досадни поклон пријатеља из провинције, као ово бесвесно дете. Уосталом, између мужа и жене владало је неко хладно и нејасно неслагање, које им је спутавало покрете и прекидало у половини речи. Они су се гледали само по дужности и љубили се само врховима усана.

За време јела, које су узимали једно поред другога, она у постељи, а он поред сточића до постеље, једва би понекад проговорили по коју реч. После ручка он би устао, наслонио би се до камина и остао тако четврт часа — а он је трајао као вечност — загледао се у њу са неком тужном замишљеношћу, као да је мислио о стварима, које се не могу више поправити, које се не заборављају до смрти. А онда би одједном шчепао свој шешир, изишао напоље, и не би се вратио до вечери.

Калуђерица је разумела одмах чим је дошла, шта је међу њима. Била је то жена од педесетак година, жена из народа, снажна и одлучна, у свему добра, а према ближњему толико пажљива, да је поред свега тражила свуда опроштај.

Али она није дала да се види да је што приметила; старала се увек за новорођенче, стрпљиво га љуљајући и нежно обрћући својим тврдим рукама, које су од прања судова и других тешких послова биле већ огрубеле. И ако није ни на који начин показивала жељу да изазове госпођу Дирансн да јој каже што јој је на срцу, мотрила је пажљиво сваку ситницу, слутећи да се подиже бура, коју је пошто-пото хтела да отклони.

Дан се губио лагано, неприметно. Млада мајка се била занела својим сновима са очима упртим у завесу.

Тада уђе у собу служавка и предаде јој писмо.

Видевши адресу, сломи печат и поче жудно читати писмо, а цело јој тело обузе дрхтавица. Када је прочитала, зуби јој почеше цвокотати, као да је почео хладни ветар да дува поред ње; узалуд је почела отварати уста, да пусти из њих гласове, који нису долазили. Тек после дужег времена могла је одједном рећи:

— Хиљаду франака за вашу сиротињу, света сестро, узмете ли из ормана свежањ писама и сакријете ли их у ваш џеп... хиљаду франака... Хоћете ли?...

Калуђерица није схватала шта она тражи од ње за тако велику суму, па је посматрала зачуђено не одговарајући.

Госпођа Дирансн се сва узнемирила, па настави трпајући речи:

— Света сестро, изгубљена сам, ако ме не спасете — а ви ме једини можете спасти... Мој муж зна све... од почетка у Хулгату, па до... до... вагона. Испричаћу вам све то... сутра... Све ћете видети... па ћете ми искрено рећи своје мишљење. Али није сада реч о томе... О чему је?... О чему?... Ах, да! Он ће сада доћи кући, свакога часа може доћи... Ево у овом писму ми јављају, да зна све и да трчи кући да ме убије... Ах, часна сестро, без сумње ће ме убити,

ако нађе она писма! Хиљаду франака ... још једном вам велим. Можда се већ пење уз степенице, можда је већ ухватио кваку од врата! ...

Дете у колевци окрену се иза завесе од муселина и заплака.

Госпођа Дирански стеже руке:

— Јадно ... гладно је! Још ћемо због њега закаснити ... Причекај јагње, сада ћеш добити да пијеш ... Устаћу ... хоћу да устанем ... али не, не могу, пала бих ...

Одједном престаде говорити, а онда се тихим, пригушеним гласом обрати калуђерици, да је још једном замоли:

— За хиљаду франака, или за ништа ... хоћете ли или нећете? ...

Сестра Арканжел устаде са столице и рече:

— За ништа ... Где су писма?

Лице госпође Дирански сину од радости:

— Ено у орману са огледалом — одговори — на горњој полици, испод мојих марамица ...

И она јој пружи свежањ кључева.

Калуђерица је извесно време тражила по орману и онда га опет закључала. У руци је држала свежањ писама која су била уједно увезана црвеним концем.

— Тако ... тако ... — кликнула је млада госпођа, — сада их брзо сакрите у џеп, јер чујем да неко долази.

Али сестра Арканжел их није метнула у свој џеп, она је разгледала по соби, где би их могла сигурно сакрити ... Одједном потрча колевци, одлучивши се у једном тренутку шта ће урадити. И брзо диже дете, скину пеленице, метну у њих писма, опет га лепо уви, па га положи на јастук. Дете престаде пискати, схватајући можда несвесно озбиљност свога задатка.

— Хвала, хвала ... — прошапта госпођа Дирански сва измучена. И не знајући више шта чини, даде савет калуђерици као да говори сама себи:

— Ах, чујте ме, не пишите никад! ...

Готово у истоме тренутку отвориште се бесно врата и у собу уђе г. Дирански.

Пође право својој жени, која се била нешто подигла. Она се није издала.

Он јој поче хладно говорити, иако му је глас дрхтао.

— Баш овога часа чуо сам о теби тако ружних ствари, да их не могу поверовати. О твојој невиности нисам ни тренутка посумњао ... али хоћу ипак да ми даш доказе: дај ми све своје кључеве, подај ми их сада одмах.

И он пружи руку.

Она се устезала толико дуго, да би сваки мислио да је крива. Онда му их добаци лепим покретом и, окренувши се сестри Арканжел, рече:

— Носите дете и оставите нас саме.

Калуђерица послуша.

У суседној соби чекала је пола сата, три четврт ... цео сат!

Дете је спавало на њеним коленима, стиснутих шака и дишући као мало маче.

Када јој је чекање досадило и када се забринула шта толико дуго раде, прође вратима и прислони на њих уво. Кроз неколико тренутака чу пољубац, јецање и мушки глас који је молио:

— Опрости ... Жана ... опрости! Ти си најневинија ...

Она се удаљи на прстима сасвим тихо од врата и целу је обузе неко нежно, материнско саучешће према детету, па знајући да је нико не види, притисну га из све душе на своје груди и тихо прошапта:

— Бедна добричина! ...

С француског Д. У. В.

Муж самоубица.

Исаије Митровић.

Муж: ... 30 година стар. Сам се назива „промашеном каријером“; на челу му белег од некадањег ударца пивске флаше. Пролумповао је и задужио већ пола иметка; уверава свет да није пијаница, а увек је пијан и у пићу обично проплаче; трипут се уписивао у „Побратимство“ и трипут кршио завет. Жени је већ двапут претио самоубиством са празним револвером. — Има много склоности за тамбурашког капелника.

Жена: ... пет година старија од њега, нимало сентиментална. Даровита у запажању; зна му све „укове“, зна све тачно као каковим „градима“ да израчуна када је у коме стадију пијанства. Уверена је да јој је муж здравијег желудца, него што је њен, али јој се муж ипак вечно тужи на слаби желудац и одлази на једну чашицу пелинковца, а враћа се кући тотално пијан с револвером у џепу.

У спаваћој соби чкиљи увучена лампа. Жена у кревету будна. Не да јој се спавати. Пребројава куцање сата:

... Дванаест! ...

... Куц! ... Куц! ...

Жена већ по куцању зна да је то њен муж. Устаје онако врућа, у кошуљи, отвара брзо врата и брзо се баци на кревет, који тужно зашкрипи.

Муж заузима позу глумца. Пред вратима је разбарушио косу, која у замршеним увојцима пада по очима, чак до носа, и дражи на кихање.

Муж: 'обр вече! ... (језик га већ у почетку издао и то га веома љути).

Жена: Добро вече, господине! ... Рано долазите кући!

Муж: Молим, милостива, ако смем питати, ви сте данас добре воље?

Жена: Баш као и ви, господине мужу ...

Муж: О, ја напротив, госпођо ...

Жена: Ради чега, господине мужу? Да вас стомак не боли? ...

Муж: Ви пе—е—ецкате, госпођо ...

Жена: О, Боже сачувај!

Муж: Па што ме онда питате за — стомак? Ваљда уображавате да сам пијан? ...

Жена: Ха, ха, ха! ...

Муж посрћући оде чивилуку, обеси шешир, скине ципеле и баци под свој кревет ... Светлост лампе иако је слаба, ипак му смета очима ... То већ жена примећује, а примећује и он, и за инат одврће лампу, која га просто упропашћује.

Муж: Што се то слабо види?

Жена (иронично): Видите, видите се добро, господине!

Муж (уврећено): Зар сам ја господин?

Жена: ... Исто колико и ја госпођа ...

Муж (провоцирајући): Ви ме колосално вређате.

Жена: (одговара грдним смехом).

Муж: ... Несрећо!

Жена: (смеје се).

Муж: ... Вештице стара!

Жена: (на сваку његову реч одговара веселим смехом и испод јоргана чека ону последњу сцену с револвером).

Муж (у очајању седа за сто, обори главу и коса му упада у раширене прсте руку, као међу многобројне рачве. У плачу.): ... Ја сам пропао човек ... (кихне) ... О, моји велики идеали, којима сам се некада заносио! ... Где сте? (кихање) ... Где сте сада? ... Нема вас ... Нестало вас је, као што и мене нестаје из дана у дан ... Мене није мајка одредила да будем ситничар — трговац, већ нешто више ... Уметник! ... И још нешто више! ... И још више и више нешто од тога! ... (почиње му се штуцати и он се сам себи чуди, како му вечерас лако тече реч из уста) ... Жена! ... Та да ме бар она разуме! Она, за коју сам живот давао ... упола би ми лакше било. Али она је камена стена, па или не може или неће да ме разуме ... Ја сам изгубљен човек! ... (У патосу) ... Овакав красан таленат мора да пропане! ... Умри, умри још ове ноћи ... несретни ... млади човече! ... (пипа се по џеповима и тражи револвер).

Жена (дижући се напола из кревета): ... Шта наопако! Да се нећеш убити?

Муж (вади патроне и меће у револвер а испод ока проматра жену неће ли је ганути): ... Убити, дакако ... Додијао ми је живот зараз'тебе и док изговор'ш: три ... ја сам готов — мртав за навек!

Жена (одлучно): Један! ...

Муж (наперио цев на чело): ... Волиш ли ме?

Жена: Два! ...

Муж: Казуј! Још један трен ...

Жена (громко): Три!

Муж: ... Видећи да жена остаје равнодушна, испушта револвер из руку и баца се на кревет горко ридајући.

Жена ... Устаје из кревета, трне лампу и црни застор ноћи нагло пада.

Нове књиге.

Авантуре највећег, познатог, светског, љубавног пустолова. То је мало подугачак наслов за тако познату књигу, која се свуда у свету зове сасвим простије: Мемоари Касановини.

Превод г. Д. Пијаде није потпун. Г. Пијаде је, преводећи за свеске, одабирао са немачког издања све оно што би могло нарочито занимати ширу публику и према томе Мемоари су изашли врло скраћени. Чујемо да г. М. Црњански спрема један нов превод Касанове, који ће бити далеко потпунији и стилски сјајнији. Касанову треба данас поклонити пажње више него што се мисли. Нек се не мисли уосталом, да је ово нека неморална књига и некакве сумњиве вредности (Издавач: „Информација“, — Београд).

Нова Косовка. Гг. Милан Грчић и Адам Прибићевић кренули су нову „Народну Библиотеку“ у Загребу. Као прво издање пустили су у свет „Нову Косовку“ од г. Будимира Граховца. То је збирка песама о рату Србије са Турском, Бугарском и Аустријом, у духу народних песама. Исти метар. Интересантна књига за шире слојеве народа.

„1914.“ — У врло укусном издању књижаре „Натошевић“ из Новог Сада, изашла је мала збирка песама г. Исаије Митровића, чију је живу приповетку недавно наградио у своме конкурсу, наш „Илустровани Лист“.

Ове песме са патриотском садржином и емоцијом, односе се на године рата. Са 1914-ом почиње једна тужна епоха наше националне историје. Г. Исаије Митровић није могао сам да прећути своје осећаје који су га сналазили у то време. Он их је записивао и сада издао врло укусно.

Алкохол и јектика. — Др. Јов. Ст. Кујачић написао је раније врло читану књигу „Алкохол и јектика“, која је сада изашла у II-ом издању.

Ми се нећемо нарочито критички осврнути на аргументацију једног таквог ауторитета, као што је г. Др. Кујачић, који сасвим право тврди, да је алкохол штетан и да он тиме потпомаже нагризање тела од туберкулних бакцила. Можемо само најтоплије препоручити ову књигу, где ће многи наћи у њој начина да се боре са туберкулозом. Ваљда ће ова

књига донекле и отклонити смртност код нас, где туберкулоза коси. (Издање пишчево.)

Хипнос. — Месечна ревија за интуитивну уметност. № 1. Београд; Орган крајње књижевне левице. Ту се јављају познати млади, како они из „Путева“, тако и новији. Ту су Винавер, Растко Петровић, Ујевић, Косор, Звонко Томић, Токин, Дединац, Захаров, Б. Ковачевић, Пера Палавичини и један нови таленат — Р. Драинац, издавач и директор Хипнос-а. Ув.

Мисли великих људи.

Економија рада и љубав к раду, то су два велика социална блага. Франклин.

*

Ја знам да је нада сен, која често обилази истину, али обмањујући ме, она ми доноси утеху. Метастазије.

*

Сваки је човек луд, који срећу, када му је једном Бог поклони, не загрли чврсто. Шилер.

*

Гази и преко плитке воде, као да је најдубља! Јапанска.

*

Невољом се долази до сазнања. Сен Жист.

*

Ко срећу једном испусти из страха, неће је више стићи, па макар за њом летео као муња. Кернер.

*

Модерној Музи нису потребна крила да лети високо, већ да подиже ларму. Каворе.

*

Мајмуни остају мајмуни, па макар их облачили и у свилу и у кадифу! Лутер.

*

„Da capo.“

Шопена једном упитали пријатељи, кад га је највећма обрадовала употреба значке „da capo“ (да се од почетка понови неки музички ставак). Он им нато кроз смех одврати:

— Да вам кажем потпуну истину; највише ме обрадовала онда, кад сам једном први пут пољубио неку малу певачицу, а она пркосно кликнула: „Да капо, маестро!“ — Б. —

*

Старост.

Госпођу де Мирвиј, ћерку славне француске глумице Софије Арнолд, упиташе једном у друштву, колико је година њезиној мајци:

— Не знам, — одговори она, — али она се сваке године подмлађује; поће ли тако даље, домало ћу ја бити старија од ње!...

— Б. —

*

Домаћи лек.

Славног берлинског лекара Харма позове једна дама, која је патила од главобоље и упита га, сме ли да меће кисео купус на главу. — Можете, али метните онда и једну кобасицу одозго! — одговори лекар.

— Б. —

*

Брза опера.

Доницети је своје опере необично брзо компоновао. Једног вечера у Монтероси, пресретну га разбојници и затраже да какву год оперу компонује до зоре.

— Живот или оперу!

Доницети седе за сто и узору им предаде готову оперу „Роза Мунди“. Кажу, да та опера, коју су изоперисали разбојници, спада у најславнија његова дела. — Б. —

*

Погодио.

Путовао једном Осман-паша по Босни да дозна, шта „раја“ мисли. Код једног хана сретне старог Босанца, којем је могло бити већ 80 година. Осман-паши се прохтело да дозна, шта старац мисли о пашама, па га упита:

— Еј, старино, колико ти је година?

— Валај, честити господару, таман равних осамдесет!

— Па колико си доживео царевих паша?

— Неких тридесет!

— А би ли знао рећи који је од њих био најбољи?

— Истину ћу рећи, господару, био је то неки Шериф, који је долазећи овамо умро на путу.

Оде Осман-паша све једнако размишљајући, како то Босанци воле своје паше!...

— Б. —

*

Женска глава.

Правник Невизон, који је живео на почетку XVI. века, пише у свом делу „Silva nuptialis“ следеће:

„...Бог је створио све лепе и дражесне делове женског тела, само није хтео да ствара главу; ту је оставио ђаволу, да је он скалупи...“

— Б. —

*

Лепа играчица Нина Тини заволела је скромног чиновника Лавренћева и, за његову љубав кида са својим богатим пријатељем старим зеленашем Добровољцевим. Лавренћев има и сестру, Наташу, која се удаје за поручника Васиљева, иако је он био изневерио ради богате женидбе; али кад је ослепео, богата жена га је напустила. Зеленаш Добровољцев има брата, генерала. Овај је умро, не могући поднети неверство своје младе жене Лике, лепотице која безобзирно одржава односе са својим љубавником грофом Хенриком Ротбеком, и пошто сазна да је овај њен брат. Али гроф се отима кобној страсти и да би га задржала за себе, Лика се удружује са некаквим Царамавировим који у својој лудој страсти за њом убија баш њеног брата љубавника грофа Ротбека. У томе један обожавалац играчице Нине Тини убије зеленаша Добровољцева, да би га казнио за његову тобожњу суровост према Нини.

Кнегињица Султанет, блиска рођака лепотице Лике, која је волела грофа Ротбека, означује Царамавирова као грофовог убицу, завештава своје велико имање Наташи, сестри Лавренћева, и баца се под воз. — Царамавиров, који се не нада да ће бити уловљен, борави у Варшави, чекајући да се састане са својом саучесницом Ликом која још верује да је уместо Ротбека, убијен Лавренћев.

Љубав и страст.

Роман из предратног високог руског друштва.

17.

— Јадник! Није се усудио да дође овамо и ваљда и не слути, како сам се зажелела његовога друштва, како се осећам усамљена и бедна без њега!

— Али, они свакако немају новаца за живот! — паде јој на памет у томе тренутку. — Одакле ће га и имати она матора вештица! Куд се може мрднути без новаца? Могу мислити како се забринуо због тога!

Она се замисли.

— Морам му одмах притећи у помоћ! Она љубоморна глупача може да се заинати, ако је он пошље мени! Однећу им новаца, договорићемо се о свему, па ћемо гледати да се сутра изгубимо из Петрограда...

Требало је проћи уколико је могуће неприметно кроз њихову улицу, али она ипак није одолела жељи да изгледа што лепше, па намести на главу кокетну току са рајском тицом.

— Револвер вам је у муфу, бојим се да га изгубите, — рече набусито Анушка.

— Не дирај га.

Собарица је стајала с жакетом у руци, Лика се непрестано дотеривала пред огледалом.

Наравно, она се јако променила и поружнела! Не мари, пролепшаће се у његовоме загрљају поново. Не може да живи без страсних силних осећања и он је имао право, рекавши да ће она с њим познати праву страст.

— Јесте ли готови? — упита нестрпљиво Анушка.

Она баци још један задовољан поглед у огледало, у коме се оцртавала њена елегантна дивна појава, и пође.

— Још мало, па се нећу морати сама више ни за шта бринути, — мислила је Лика у себи, — јер ће ме Царамавиров лишити те непријатности и с њим се нећу плашити живота. Одвојићу се и од ове опасне играчке! — помисли она, напипавши мали бровнинг у своме муфу.

На Царамавирову жену уопште није ни мислила. Зар може бити љубоморна на такво створење? Њу не сматра ни у шта. Чак се могу приликом радосног сусрета пред њом и загрлити, не обраћајући пажњу на њу! Тутнуће јој у шаку новаца, наредиће јој да ћути, — и ето ти!

Она застаде пред кућом Царамавирова, пред којом се била искупила гомила света. Још из далека је спазила да се нешто догађа.

— Јесу ли га пренели у колима за спасавање? — питао је неко вратара.

Лидија почека мало.

— Та каква кола за спасавање! Кад би она стигла!... — одмахну руком вратар.

— То није аутомобил! — рече неко с подсмехом. — Кад човек свршн са животом, шта ће му онда кола за спасавање!

»Неко се убио!« — помисли Лика спокојно, те није хтела да распитује. То јој је чак и добродошло. Капија је била широм отворена, и утолико је лакше могла неопажено промаћнути.

Узбуђена и весела због предстојећег састанка, Лика без даха устрча уз степенице и застаде пред вратима.

А шта да каже ако они спавају? Како да уђе?

Она прислони уво на кључаоницу и ослушну да ли је тишина у стану. Чуо се сув и непријатан глас Надежде Игњаћевне, вероватно из прве собе.

»Опет му чита! — помисли Лика. — Треба га избавити из невоље!«

Да не би избудила децу звоњењем, она притисну кваку, држећи да ће је чути и отворити.

Врата се нечујно сама отворише. Она ступи у предсобље.

Трпезарија је била осветљена и неко је седео за столом окренут леђима према вратима. Надежду Игњаћевну није могла видети.

— Дакле, ви му се нисте надали, и када је он наишао тако прерушен данас, ви сте се уплашили, па сте сматрали за своју дужност да га одмах пријавите полицији? — Глас је био монотон.

— Зар сам ја могла и замислити да ће се он отровати! — плану Надежда Игњаћевна. —

Да, потказала сам га зато што је сваки човек дужан да за кривицу поднесе и казну, и ако има правде, ваш ће суд нарочито строго казнити ту жену, његову златокосу љубазницу, због које је Аљоша пропао! Он је мртав, а она ужива у слободи! Зар је то право?

Она се изненада осврте, као да је био привукао магнетичан, пун мржње поглед Ликин.

— Ето је! — узвикну она, испруживши обе руке.

Зачу се пуцањ и полицајац се заљуља.

— Ухватите је, не пуштајте! — викну он гласом, који срце пара.

Још два пуцња. Лика је притискивала обарач насумце, а затим се хладни челик упи у њену нежну, белу слепоочницу и она испали последњи метак у сазнању да јој нема спаса.

За тили час малени стан Царамвирова се препуни светом, и лекар попова утврди смртни случај.

Рана није нагрдила дивно Ликино лице. Коса, лепа злаћана коса се расу и покри је целу.

— Ах, какво лепотица! — оте се очараном лекару.

— Господо, та то је генералица Добровољцева! — То је сестра убијеног грофа Ротбека! — рече неко од полицајаца.

— То је љубазница мога покојнога мужа, која га је и подстакла на злочин, — зајеца Надежда Игњаћевна.

— У питању је био новац, — примети један од чиновника. — Ова лепотица није желела да подели наследство са братом.

— Није био само новац у питању, — осмехну се лукаво помоћник шефа јавне безбедности. У питању је исто толико љубав и страст, господо! Страст је ове људе и навела на преступ. Баш данас смо дознали још неке појединости, које су нам расветлиле ову драму.

И он баци такође поглед пун радозналости и усхићења на мртву лепотицу.

LXIII.

У Хелсингфорсу.

— Гучу као голубови! — промрмља собарица, Францускиња. — Кад ли мисли госпођа данас изаћи?

Мари је у последње време била врло незадовољна променом начина живота своје господарице. Откако је допутовао овај лепи, господин из Петрограда, мадам се додуше господин из Петрограда, мадам се до душе знатно поправила и нема више нервне пападе. Да јој је само знати шта ће овде, кад не умеју да искористе прилику за разгледање овог лепог града, већ све седе у хотелу и мадам облачи ону једину просту хаљину поред толиких дивних хаљина, које је понела са собом на пут.

»Са таквом спољашношћу и елеганцијом, могла је наћи и бољег кавалјера од овога жутокљунца!« — прогуњи Мари, прислушкујући како се ово двоје љубе.

Нина Тини, у простој белој домаћој хаљини, седела је на дивану поред Владимира Лавренћева и миловала га по коси.

— Ти имаш коврџаву косу и ја имам коврџаву — пристали смо једно за друго! — рече она весело.

— Нина, није ли време да се обучеш? Ја полазим у један, мада баш и није потребно да ме пратиш на станицу!

— Како да не! Треба да разгледам град. Допутовала сам у тако рђавоме стању живаца, а после... — она се лукаво насмеја.

Када је Лавренћев, узбуђен и преплашен услед телеграма од Нине, улетео као без душе у њену хотелску собу, она му се обисну о врат и прошапута:

— Нећу те пустити да одеш од мене, да ме оставиш, јер се бојим без тебе...

Он је миловао и умиривао, не запиткујући је испрва ни о чему.

Све страсније га је привлачила к себи и љубила га у уста, очи, где стигне, понављајући:

— Ти си мој, ти си мој, и нико нас не може раставити!...

— Па дабоме да сам твој, — шапутао је он у заносу, губећи разум.

Затим су престали да разговарају.

»Та она је моја вереница... Шта чиним« — вајкао се он у себи, покушавајући да се отргне из њеног загрљаја, али га она није пустила.

» И онако ћу се оженити њоме!«

Тек пошто се расвестио, постаде му јасно, да за њу нема живот тајна. Он се маши руком чела, а Нина, загрливши га поново, поче му нежно и покорно приповедати своју тужну прошлост.

Јесте, она је лагала, она није скромна девојка, није продавачица у цвећарници, како је он можда веровао у то. Она је балерина, чувена позоришна дива, и морала је силом околности искусити све да би постала славна. Зар је она крива, што се тек сада срела са њим! Да, она има много скупоценог накита, чипака, крзна, раскошне тоалете, али ништа јој то више није потребно! Свега ће се одрећи њему за љубав. Биће задовољна скромним животом. Нека је не криви зато што је крила истину од њега из страха да га не изгуби. Та он је противник таквих жена као што је она била! Она се више није појављивала на позорници откако се срела с њим и желела је да му затаји целу своју бедну прошлост, а свакако би то и учинила, да се није појавио један од њених некадашњих обожавалаца. Тај јој је био увек одвратан, али му је била обавезна због много чега. Дуго се нису виђали, а сада је постао потпуно непормалан, прети јој, захтева, и баца

је у очајање, те је она морала побећи из Петрограда.

— Има ли он каквих права с обзиром на тебе? — упита тихо Лавренћев. — Јеси ли била у ближим односима с њим?

— Не, не, заклињем ти се, ништа није између нас било од тога, него само...

И Нина му искрено исприча како је у наступу љутине, пре тринаест година, она убила Владимира Клудњикова и како је његов брат Михајло узео кривицу на себе.

— Била сам на њега потпуно заборавила, мислећи да се никада неће вратити, — рече она кроз плач, — а сада се толико бојим...

— Не плаши се, јер сам ја одсад твој заштитник.

— Ах, немој ме оставити! — Она га опет загрли страсно. И тако се нису раздвајали пуна три дана.

Нина није испричала Владимиру последњи период свога живота односно Андреја Андрејевића Добровољцева, па ни роман са Соврином, јер је ту у питању био углавном новац и освета, а она није желела да је он и с те стране позна.

»И онако сам рашчистила старе рачуне, — правдала је она саму себе, — и одлучила сам се на нов скроман живот!«

Решили су да се Лавренћев сам врати у Петроград и тражи премештај у унутрашњост, пошто је било неколико филијала предузећа у коме је он био чиновник. Када буде удесио ствар, позваће је у Петроград, те ће заједно отпутовати.

— У унутрашњости те не познају, — говорио је он, — тамо ћеш бити само моја жена и лакше ће се заборавити прошлост.

Нина му је у свему повлађивала, али никако јој се није хтело да он тако брзо отпутује, те га је наговорила да остане још један дан у Хелсингфорсу.

Прошао је и тај дан, а она се непрестано мазила, док је он журио да пође.

Последњи пут помагао је њој у облачењу, пошто Мари готово никако није позивана откако је Лавренћев допутовао, што је веома вређало собарицу.

— Идем на станицу, донесите ми одело! — нареди Нина.

Мари јој с поносом пружи раскошан мантил од крзна и шешир са дивним белим перјем.

»Нека види шта имамо« — мислила је злобно Францускиња.

Али Нина махну нестрпљиво руком.

— Не то, — зашто сте то уопште и понели! Жакет од костима и мали шешир!

Лавренћев нежно пољуби Нину пред Францускињом и рече:

— Душице! Знаш да не волим раскош, па и лепше изгледаш у скромном оделу!

Одбили су да се возе хотелским аутомобилом, већ су се упутили пешице пут станице, што је по мишљењу саборичином било сасвим непристојно.

Једва су стигли на време, брбљајући целога пута.

— Остај здраво, радости моја, — говорио је Лавренћев из вагона, — и чекај стрпљиво моје писмо. Надам се да ће се лако удесити по нашој жељи!

Кад се воз изгубио у даљини, Нина осети страшну усамљеност и тугу, те сврати у једну кафану да прочита новине.

Између осталога била је и вест да је допутовао импресарио Голдини и да преговара с чувеним балеринама за гостовање у Паризу, Лондону и Њу-Јорку.

»Пре бих тако што једва и дочекала, — помисли Нина, — јер нико тако добро не плаћа као Голдини, а он је одавно бацио око на мене. Могла бих му затражити што му драго, пристао би на све. Нарочито сада, како се зуцка у нашим круговима да се Соврин због мене убио!«

Али, она се чисто тргне, не желећи више да се сећа свега тога и брзо преврте новину на другу страну.

»Сахрана несрећних жртава дивљег разрачунавања, милионара Добровољцева и његовог слуге Петра«. — Наслов је био наштампан крупним словима, и запрепашћена Нина, није веровала својим очима.

»Данас су уз многобројно учешће света сахрањени на Волковом православном гробљу убијени на зверски начин тајни саветник Андреј Андрејевић Добровољцев и његов слуга Петар Николаев. Богаташ Добровољцев је живео у последње време веома повучено и скоро није ни имао познаника, па ипак је на спровод дошао многи у жељи да испрати прах несрећнога старца до његове вечне куће. Милионар аристократа и сиромашак слуга сахрањени су један поред другог... Говори се да је имање убијенога огромно, али није познато коме ће припасти. Међу хартијама покојниковим није нађено никакво завештање, рођака нема. Његов брат, познати генерал Александар Андрејевић Добровољцев, умро је пре годину дана, после кога је остала удова Лидија Сергејевна, жена ретке лепоте, сада у дубокој прнини за братом, који је убијен у Кузњечном. Спроводу Андреја Андрејевића Добровољцева генералица није присуствовала. У гомили, која је ишла за мртвачким колима, изражавали су чуђење поводом овога загонетнога убиства, пошто из куће није ништа однето. За злочинцем се неуморно трага«.

»Јадан, јадан Андреј Андрејевић!« — заплака се Нина. — Како је страшно! Тако је био добар према мени! А ја чак нисам ни знала за његову смрт, нисам пошла да га испратим!«

Она се више није сећала онога Добровољцева, који је био упропастио њену мајку, већ

јој је пред очима био онај мио, добар Андреј Андрејевић и жалила га је из дубине душе.

Вратила се у хотел утучена, намрштена. Судбина је према њој баш немилосрдна! Сви, којима се приближи, пропадају. Обузео је страх при помисли шта чека Владимира...

— Али у овоме случају нисам ја посреди. Наравно, Добровољцева су убили да би га опљачкали, али вероватно нису имали времена да изврше намеру.

Она позва Мари и саопшти јој ту тужну вест.

— Пресвета Богородице! — Францускиња пљесну рукама. — Ето, кога мора човек искрено жалити! То је био прави аристократа! А како је он само волео мадам! Нема се шта рећи, није вас се могао нагледати довољно и умео је да цени све што је лепо, па је био увек усхићен кад мадам лепо изгледа. Свако јутро, док смо живели у вили, потражио би ме да запита како је мадам спавала. Дај му, Боже, рајскога насеља! Није заслужио тај добри човек тако зверску смрт! Кажете, мадам, да је било пуно света на спроводу? Да ли је ко положио венац на његов гроб? Шта може бити тужније од напуштенога гроба, без иједног цветка!

Нина јој даде за право. Да, он одиста и није имао никога од родбине.

— Неговао ме је предано у болести, па и ја треба да му се нечим одужим, бар на тај начин што ћу му гроб окитити цвећем!

Само Владимиру неће ништа о томе говорити, нити ће му признати да је долазила у Петроград. Остаће свега три дана, па ће се опет вратити у Хелсингфорс.

— Добро је што немам никакве везе с овим случајем! — размишљала је она у путу. — Кад бих ноле била крива за ово убиство, не бих могла више никада бити срећна. Једва сам преживела и смрт Илије Семјоновића.

Поче је мучити сумња, да ли ће бити у стању да преда све заборави, како би Лавренћев желео. Да ли ће она моћи да живи са својим навикама на миру поред њега и Наташе? Та код њих је све тако јасно и чисто, а колико само тајна она има? Шта није доживела!

Срећа, у коју је веровала још тога јутра, учини јој се опет као недостижна мапита, и одвећ дивна за такву грешницу као она што је!

LXIV.

Безумник.

Нина Тини је положила два дивна венца од природног цвећа на гроб свог покојног пријатеља, Андреја Андрејевића Добровољцева. Остала је дуго задубљена у мисли. Кајала се што је уопште желела да се свети томе доброме старцу. Молила се Богу да јој опрости тај грех.

»Христос је учио да се праштa непријатељима, а лично мени Андреј Андрејевић није учинио никакво зло. Не могу га кривити тек зато што се заљубио у мене, када сам била још шипарица и што је због тога моја мати патила. Па и то је било све тако давно, тако давно!«

Сад је она другим очима посматрала живот. Много што шта је схватила и налазила оправдања, те је искрено плакала над свежом хумком.

При повратку спазила је издалека двоје под руку, који су јој ишли у сусрет. Жена је сва уплакана подупирала човека, а он је корачао високо уздигнуте главе, са погледом управљеним у небо.

Нина се брзо склони у страну и сакри се иза једног споменика, да би избегла непријатан сусрет на овоме месту.

— Ужасно! — Узвикну Наташа. — Никако не могу да верујем, да нема више миле и добре Султанет на овоме свету! Како сам само и могла да је пустим саму оног дана у онаквом душевном стању!

— Немаш зашто себе да кривиш, Наташа, — умиривао је Васиљев, — јер ти ниси могла да јој натураш своје присуство после њене изричне жеље да остане сама.

— И одмах, пошто смо се растале, она је отишла своме бележнику, да направи завештање у моју корист. Сад смо богати, милионари, али мени би било милије да је она остала жива, па ма довека онако сиротовали!

— Срећа је што се није мучила! што је смрт наступила тренутно! Ах, ретко се срета онако добра и племенита душа!

— А њена сестра је чак није ни пољубила на одру!... Падоше ми на памет речи ове јаднице. Тако је често говорила »никоме нисам потребна« и уверавала ме да ће њена смрт проћи неопажено. Али то није истина, јер ћемо се ми вечито ње сећати.

— Да кажем право, мислио сам једно време да ће се Владимир оженити њоме.

— И ја сам тако држала, — прошапута Наташа. Вероватно би се то и догодило, да Волоња није био везан. Волоња толико цени душевну лепоту, да му књегињичина ругоба не би била тешка. Имала је тако лепу главу, а нарочито очи. Али он је уопште избегавао жене и скоро није никад ни разговарао са Султанет.

— Ти се познајеш са оном?

— Да, — одговори тихо Наташа.

— Како ти изгледа, хоће ли Волоња бити срећан с њом?

— Не умем да ти кажем!... Она је некако чудновата... није као ми. Осећам да нешто таји, не поверава се. Па и старија је много од Волоње, а то је већ рђава залога за срећу. Ми смо тако различите... Ниједном се нисмо искрено разговарале, нити она то тражи, нити се интересује ичим што је Волоји мило и драго.

(Свршетак у идућем броју.)

Тириње, редактор „Истинољупца“ убијен је, а сумња се на д'Арнура који је оклеветан у његовом листу и кога су нашли над њим. Госпођа д'Арнура да би ослободила сумње себе и свога мужа ангажује чувеног психиатра, Розеса. Мару, секретар редакције, нестаје загонетно, баш у тренутку када полиц. комесар, који је дознао за неке његове раније преступе, мисли да претресе његов стан. Розес хипнотише жену Дикола, пријатеља Тириљеовог, глумицу Лиа Лори.

Јудита.

Роман Ж. Жозефа Рено-а.

(2)

»— Баш она... Лиа Лори, из Порт-Сен-Мартинског позоришта, где она игра Пука тако... Али о томе доцније!... Нашао сам се ту скоро с њом. Сасвим случајно... Јуче... И пошто је она одличан медиум, ја сам јој сугерирао да дође овамо данас у три часа. Њен муж и она знали су за све послове и догађаје Тириљеове и можда ће нас, када је поново хипнотишем, обавестити о врло интересантним стварима...

»— Али ниси ли ми тврдио често, да у успаваном стању и најпослушнији објект не чини ништа, не говори ништа, што није дан пре тога казао или учинио?

»— Дакако! Али човек успева лако да исповеди, у синоћњем стању и против њихове воље људе који се сматрају врло опаким. Зашто то не бисмо учинили за време хипнотичког сна? То је питање окретности и заноса... Г-ђа Дикол ће доћи овамо, јер, подсвесно, она зна да јој не прети никаква физичка опасност... А с друге стране опет, ако она зна неке корисне појединости за решење афере Тириње, могла би да прећути једну или две, због тога што не може сасвим да ми се повери. Она ме је добро видела код испита, али она не зна да ја сам водим истрагу на своју руку... Реци ми, ти познајеш опите Алберта де Рокаса о регресији памћења?

»— Да, успављују један објекат, једну жену, рецимо. Сугерира јој се да је млађа за толико и толико година, и тада она постаје са једном занимљивом савршеношћу психолошком и физичком, онаква каква је била некад. Ако је, у том добу, била болесна, она показује све знаке болести и пати. Ако јој се наложи да буде још млађа, она се појављује као ученица, са менталитетом, рукописом и разговорима једне ученице: видите је при првој причести, како држи свећу и иде према олтару, у белој хаљини... Је ли то добро?...

»— Да, изузевши то, да има извесних случајева још чудноватијих. Извесни објекти, када поново постану деца, говоре разним страним језицима, као арапски, хиндостански, кинески... којим су говорили за време детињства и који су онда потпуно заборавили. Спиритисти и реинкарнисти су дабоме одмах дохватили се ових аргумената, који међутим нису ништа необично. Сећање је способност која све скупља а ништа не губи. Увек се заборавља само по изгледу. Објекат који је сугестијом доведен у извесно доба старости, налази заборављене успомене и изражава их са оном експанзивном моћи, коју му даје хипноза... Чак се могу спонтано да нађу те успомене: многи људи који су били у самртном хропцу, тврде да им се тада појавио и прошао поред њих цео њихов живот, у неколико секунада, са најситнијим појединостима, којих се уопште нису више сећали... Дакле, госпођа Дикол ће одмах доћи овамо. Ја ћу је примити у салону... Ти још ниси видео тај салон, Галино?.. Ја сам га већ одавна наместио за сличне околности. Полусветлост, тамни тапети, лаки парфеми и далека музика. То је потпуно декор Мезмера у терапеутици (науци о лечењу) преко хипнотизма и сугестије, кога су некадашња Академија Наука и Медицински Факултет исмејали, осудили и изружили, чак и научници, као што су Френклин, Лавоазје, Баји и они што су понова продужили у нашем добу, разни Шаркон Берихајми, Лијси итд. Тај декор који сам ја мало-помало уредио умртвљује наш дух и ослобађа наше подсвесне силе. Као и Мезмер, ја употребљавам за слух тонове веома тихе и веома ваздушасте хармонике (у Фр. инструменат од стакл. плочица у које се удара мањицом) са кристалним плочицама, чије се мањице превучене свилом покрећу нарочитим механизмом...) Ах! ево наш објекат долази!...

»Кроз прозор опазио сам збиља госпођу Дикол како иде према кући, мало крећући рукама и укоченим кораком. Она је зазвонила не загледајући број. Она је осећала да је то ту. А међутим није спавала. Софија јој отвори врата, затвори их за њом, не говорећи ништа.

»Она се попе на први спрат истим оним снебивљивим кораком и непокретим погледом. Пред вратима чекао ју је Кристоф Розес. Његов ме изглед одмах подсети на оног Мезмера о коме ми је малопре причао; као и тај славни опсенар имао је и он импозантну статуру, лице лепо и изразито и чврст поглед, у исто време и благ и заповеднички.

»Иза њега врата салона се отворише широм, без шума, показујући за собом један таман оквир, који је по где-где био осветљен светиљкама. Он пружи своју руку према Лиа Лори, застаде неколико тренутака не крећући се, затим пође натраг, за један корак па други корак. Она је пошла за њим... један корак... па други корак... са затвореним очима, мало по-

срћући. Ја сам пошао за њом и чинило ми се да и ја осећам да ме нешто привлачи!...

»Врата се затворише... Полумрак се рашири по салону. Тамни застори нису пропуштали ни светлости ни галаму. Тежак мирис од тамјана и смирне лутао је по соби. Неколико малих светиљака са обојеним стаклом бацали су неку неодређену светлост. Изгледало је као у каквом храму. Кристоф Розес је стајао крај Лие Лори надвишујући је својом високом приликом.

»— Ви спавате... ви спавате дубоко. Ваш шешир и ваше рукавице вам сметају. Кад их будете скинули, биће вам много пријатније...

»После неколико тренутака она се намрштити затим скине свој шешир и рукавице, кад је то урадила она одахну као да је нешто непријатно престало, и њено лепо лице са подшишаном косом доби израз задовољства. Дакле, она се налазила већ у стању хипнотичне рецептивности.

»Тада започе кристална музика, музика неодређена, за коју се није знало одакле долази и која је изгледала као мелодично трептање атмосфере. Она је још повећавала усамљеност створену тамом, тишином, тамјаном...

»Ја сам и сам осетио утицај свега тога... Био сам чудновато обамрео... Нисам могао да се опирем томе. Чуо сам глас Розесов, који је заповедао Лиа Лори:

»— Ви сте млађи за две године!... Да, млађи сте!... Две године... Ви се налазите у време марта пре две године!...

»Скоро у исто време она принесе своје две руке своме врату. Она је кашљала промукло и дахтала... Са болним је напором гутала своју пљувачку... Уста су јој се грчевито отварала и затварала. Ја је узех за зглавак, био је врућ а пулс је био на сто и дзадесет! Розес ми рече сасвим тихо.

»— Из једних новина које сам сасвим случајно нашао, дознао сам да је у то време била јако болесна од ангине и због тога морала да престане са игром за неколико дана.

»— Она пати, — рекох ја. Не продужуј више ово стање!...

»Гласно он јој сугерира:

»— Ви сте сад још млађи... Ви имате десет година!...

»Болови одједном престадоше. Лице доби, мало по мало, израз весео и детињаст. Она се смејала и њихала једну дочарану лутку. Дотеривала јој је хаљину и грлила је. Затим је пусти да игра пред њом, певајући детињим гласом: »У мом јепом двоју, моја тетка игја...«

»Била је постала право правцато дете! И покрети и погледи и држање били су, не неко претварање, већ сушта стварност... Представи себи, драга моја сестрице, своју малу Жанину, моју сестричину, у телу једне младе жене, али да је потпуно остала мала Жанина као и досад.

»Али оно што је најчудније, то тек има да дође!

»— Сада је тридесети мај, дан, кад је убијен господин Тириње... Сад је четврт до дванаест!... — наређивао је Розес тако агресивном упорношћу, да се ни ја нисам могао одупрети, а да не поверујем или бар осетим то.

»Мењање личности ишло је овај пут много спорије. Девојчица остави своју лутку, поста озбиљна, старила је мало по мало, и — претворила се у жену. Понова је пред нама стојала Лиа Лори. Њено лице је изражавало велики страх.

»Она пође два три корака на прстима, изгледало је као да хоће да размакне врата... Одједном, нешто ужасно одблесну на њеном лицу... Мислио би човек, да чује ударац који је она видела!... Један промукао узвик откиде се с њених усана стегнутих од ужаса...

»Затим неопрезно и гласно она пође неколико корака напред и нагну се са радошћу и ужасом у исто време, над нешто као тело и тада узвикну победничким гласом, гласом који је показивао мржњу и презир:

— А! Јудита!... Јудита!... Сада је све то свршено!... Јудита!... Ха, ха, ха!.. А Штос неће ништа рећи!...

*

»Ово дивљачко задовољство убрзо престаде. Изгледа, да је Лиа Лори у тај мах слушала неку заповест... а затим је чинила покрете као да навлачи мушке панталоне, затим капут и једну калу. Она постаде један простачки гамен... Попримила је простачко држање и млитав ход... Звиждукала је... Нисам могао да се уздржим да не дошанем Розесу:

»— Грум!... Она је дакле био тај грум!...

»Говорио сам врло тихо али медиуми имају изванредну оштрину слуха. Госпођа Дикол, у хипнози, ухвати моје речи и оне су биле довољне да пробуде њено неповерење...

»Још пре неколико минута она се потпуно предавала своме сну, проживљавала га пред нама, не обзирући се на наше присуство. Али сада је, захваљујући мојој неспретности, личила на какву дрвену статуу, са њеним набораним лицем и укоченим телом.

»Узалуд је Розес покушавао да у њој изазове још какву регресију у памћењу. Она се није мицала из своје непокретности и само је показивала прве знаке нервне кризе!... Када медиуми више неће да буду послушни, онда добијају нервну кризу. Розес више није ни покушавао да је успављује, него се дао на то да је ослободи прелазећи јој неколико пута прстом преко лица.

»Музика престаде. Завесе се разгрнуше. Сунчана светлост уђе у собу. Напољу су се чуле аутомобилске трубе. Живот се опет јављао око још непрестано успаване глумице.

»— Сада ћете, — рече јој Розес, — метнути шешир и обући рукавице... Изаћи ћете тихо... Кад се удаљите сто метара у правцу Порт-Мајо, пробудићете се... Нећете се ништа изненадити, нити ћете се мауколико сећати овепосете!... Ићи ћете да се прошетате у Булоњску Шуму и затим ћете се вратити кући!...

»Она сиђе низ степенице са оним чудним њихањем из једног бедра у друго, које одмах показује месечарско стање.

»С једног прозора смо видели како је прешла раздаљину од отприлике сто метара, увек у истом оном њихајућем ставу, затим изненада стаде, принесе руке слепоочницама, погледа око себе и упути се надесно у шуму.

»— Ти си очигледно направио грдну погрешку, — рече ми Розес. — али ја имам утисак да је то околишење са овом »регресијом у сећању«, скоро било без резултата... Са дна своје душе медиум мора да је осећао да нам износи догађаје, које ми хоћемо да видимо...

— Најзад знамо, ко је био тај грум!... То је била госпођа Дикол!...

»— Ја у то сумњам, уосталом, пошто сам је видео како игра своју улогу »Пука« у Сну Летње Ноћи. Она је ту потпуно истинит дечак... Одакле долази тај импулс да је натерам да баци преда мном свој поглед у ту драму?... Из моје подсвести, која је, пошто је видовитија од мог духа, погодила да је Лиа Лори у ствари тај грум...

»— А зар није она тако исто и убила Тириjеа?

»— Не, она је сувише слаба за то. Видео си и сам те мале песнице и слабачке лактове!... Немогуће је, да она зада један озбиљан ударац. Она не би могла чак ни да подигне ону бронзану статуету.

»— Г. Дикол има алиби за који полиција изјављује да је потпун... Изашао је из броја 38 Авеније Ејло још док је Тириње био жив и неоспориво је да се више није враћао... Али како је његова жена ушла у кућу, која има само једне степенице, а да је вратар и његова жена не примете? И нарочито како је изашла из ње? А није опет остала скривена ни у каквом орману... Полицајци, одмах чим су дошли, претресли су целу кућу. А кад Ларибе нешто тражи, ништа му не измакне. Међутим, она је тај грум... Сад је баш признала. А ми још нисмо завршили своја истраживања! Овај први зрак светлости, који се изненада појавио не осветљава баш много сву ову таму!... Бићемо врло срећни, ако госпођа Дикол није играла... комедију пред нама!... »Сензитивне« личности причају кадикад приповести чудновато вероватно, мада су оне неистините... Али, међутим, ја мислим, да је она била збиља успавана...

»— А госпођа д'Арнур све више и више изгледа да је умешана у аферу... Чуо си са каквом је мржњом и изазивањем госпођа Дикол изговорила њено име и то више пута?...

»— Ја то ништа не разумем...

»— Изгледало је да она више то име над телом Тириjеовим, над које се нагла...

»— Да... А Јудита опет тврди, да никада те људе није видела...

»— Кад једна жена неће да говори...

»— Да... али она!... Она, драги пријатељу!... Најзад ја ћу затражити разговор с њом... Није ми лако да је видим, а да полиција, која је прати непрестано, зато не зна... Ја ћу ипак покушати... И ко је тај Штос о ком је говорила Лиа Лори?

»Желео бих, да си чула — драга моја сестро! — каквим је гласом Кристоф Розес казао оно: ... »Али она!... Она, мој драги пријатељу!«... Твоју женску сентименталност веома би узбудио тај заносно нежни тон, којим је он изговорио те речи! Он још непрестано обожава Јудиту и боји се, мислим, да утврди да је и она имала удела у тој ствари.

»Твој брат,

А. Галино«.

Инспектор Ларибе је ревносно пратио госпођу д'Арнур, јер је мислио, да она — и ако није кривац у убиству — сигурно веома много зна о стварима, које су се одиграле.

Два су је полицајца изблиза пратила, на велосипеду или у ауту, кад је излазила у шетњу. Они су непрестано испитивали њену послугу и послугу њених суседа и вратара.

Писма, која су јој поштом долазила, носили су прво Ларибу, отварали их на пари, читали и понова затварали.

Укратко, она је била као затворена у својој кући...

Једнога јутра, прегледајући као обично пошту госпође д'Арнур, Ларибе међу осталим писмима нађе и једно, које није ничим привукло његову пажњу.

Оно је гласило :

»Драга госпођо,

У мучним искушењима које проживљујете, верујте ми да Вас моје пријатељство не оставља и да сам свим срцем крај Вас.

Ја се надам, да и Ви, као и ја, нисте заборавили успомене из нашег детињства и молим Вас да верујете најодличнијим осећањима Ваше пријатељице,

Клотилде Вепсан«.

Два сата доцније, госпођа д'Арнур је читала ово писмо и умало што није пала у несвест. Почела је да уздише и није се дуго могла умирити.

Најзад она понова прочита писмо, прегледа пажљиво све његове кутове и зазвони по собарицу. Брзо се обуче за шетњу, сиђе низ степенице и пође брзим кораком низ улицу Сен Доминик. Два полицајца у цивилу пратила су је на двадесет корака.

Изгледало је, да је испетала само онако, ради самог задовољства, што јој је мило да се шета по тако лепом дану...

Испред цркве Св. Клотилде оклевала је неколико секунада, пре него што је ушла. Погледала је на сат на руци, и, одлучивши се, ушла.

Полицајци су се прво договарали, а затим један пође за њом а други се постави пред другим излазом из цркве.

Кад је први полицајац ушао за њом, госпођа д'Арнур је већ клечала у цркви са главом међу рукама.

После неколико тренутака прекрсти се и изађе.

Пошла је према Пале Бурбону, прешла преко моста Слоге и шетајући мирним кораком, пође поред Сене у правцу Алме, а она два полицајца непрестано за њом.

Тада одједном она нагло потрча ка једном сивом покривеном ауту, чији је мотор радио, а стајао је крај тротоара, и журно се попе у њега. Ауто одмах отпрја. За неколико тренутака он је нестајао већ ка Кур-Ла-Рену, а полицајци никако да нађу један аутотакс, премда би, уосталом, гоњење било прилично узалудно.

Они се глупаво загледаше.

— Лепо нас је насадила! Шта ће нам газда рећи?...

А у ауту је Кристоф Розес говорио госпођи д'Арнур:

— Треба да се поразговоримо... Да бих вас известио о томе, а да Лариб, који сигурно испитује вашу пошту, то не сазна, употребио сам један од уобичајених израза, којим смо се служили некада у Шалону на Сони... Питао сам се, да ли се сећате још тога...

— Зар мислите да је моје памћење тако слабо?... А осим тога, узалуд сте извртали свој рукопис, познала сам га на први поглед... Некада, када је једно од нас двоје хтело да јави другом: Дођи у цркву Сен-Венсан, нашу парохиску цркву у Шалону, било му је довољно да пошље цедуљицу и да у њој напише макар шта, али да се потпише са Венсан... И ми бисмо обоје са великим узбуђењем силазили у стару цркву, да ту изменимо неколико бојажљивих речи!... Једна обична шифра у једном углу цедуље означила би час нашег дечјег састанка. Ако није било шифре, онда је то значило: »Дођите одмах!«... Дакле, тај потпис »Клотилд Венсан« у осуству сваке друге назнаке, казивао је, по аналогији, да одмах треба да одем у цркву св. Клотилде... То сам и урадила. Ушавши у цркву, господин Галино ми је, пре но што је наишао полицајац који ме прати, укратко казао где ме чекате и шта имам да радим.

— Сад смо пред оградом Ботаничке Баште. Изволите, сиђите. Можда вам ово место изгледа мало чудно, али Лариб ће претражити цео Париз да би вас нашао, само се неће сетити да се налазите у овој великој башти.

Они уђоше у парк. На лево је била велика стаклена башта. Топли ваздух је мирисао на хелиотроп. Негде далеко, кроз тишину, жуборио је извор.

Седоше на клупу. Између њима, крај обале језера у коме су се огледале тамне сенке егзотичних биљака, што су расле унаоколо. Изнад њихових глава огроман џбун од папрати их је паткрилио.

Испрва су ћутали. Прошлост је подрхтавала у њима. Они би хтели да је понова изазову пред замагљене очи. Али нису били од оних сретних који могу да говоре о њој...

— Ви сте желели, госпођо, — рече Кристоф Розес — да се заузмем за вашег мужа. Ја сам то учинио. Успех досада није, истина, био раван моме напору, и то, бојим се, због тога што ви нисте били потпуно искрени према мени...

— Ја?... Ја нисам била искрена?...

— Сва моја испитивања дају ми повода да верујем да у овој ствари има врло важних појединости, које ви нисте открили ни мени ни полицији... Што нисте поверили све истражном судији или Ларибу... и не мари! Могли сте да имате својих разлога за то! Али мени, зашто не мени!... Кад сте ми указали ту част да ме узмете за саветника и браниоца, зашто да ме о свему не обавестите?... Ви схватате, зар не, у коликој се опасности налази ваш супруг! Ја сам одлучио да отклоним ту опасност свим могућим средствима. Али, моћи ћу да успем само онда, ако ми ви дате с в а потребна обавештења...

Госпођа д'Арнур је изгледала запрепашћена.

— Али ја сам вам казала све што знам!... Ја немам шта да кријем, ни од полиције, ни од вас, ни од кога другог! А од оног страшног поподнева, кад сам дошла код вас и замолила вас за помоћ, нисам дознала ништа ново! Зашто ви, дакле, мислите да сам ја била неискрена према вама?...

— Зато, што вас сва друга, у ову аферу умешана лица познају, а ви кажете, да никога од њих не познајете... Изгледа ми, например, немогуће, да нисте никад познавали Тиријеа?

— Никад га нисам видела! Никад нисам имала никакве, ни директне, ни индиректне везе с њим, осим што сам му телефонирала, као што вам је познато. Први пут сам чула о њему, кад ми је мој муж показао његов први напад против нас у »Истинољупцу«... Немам појма зашто је пред смрт говорио тако фамилијарно о мени...

— А госпођу Дикол... која се у позоришту зове Лиа Лори... Нисте ни њу никад познавали?... Размислите!... Можда ћете се сетити... Лариб ми је казао њено девојачко име: Елиза Мори...

Госпођа д'Арнур, набраних већа, изгледала је да веома пажљиво испитује своје памћење:

— Елиза Мори?... То име ми је потпуно непознато!... И ту госпођу Дикол видела сам онога дана на испиту: али она није ни најмање изгледала као неко ко ме препознаје после дужег времена.

— Било је доста света...

— Али понављам вам да немам ништа да сакријем! Никад нисам видела ту личност!...

— Међутим, у извесним тренуцима хипнозе, она говори о вама, као да вас врло добро познаје...

— Не знам откуд она жели да ме познаје...

— И ви никад нисте чули да говоре о неком Штосу?

— Сада први пут чујем то име...

— Кунете ми се?

— Али дабоме!... Што сумњате у мене? Да ли ми зато нисте писали нити долазили у посету?

— Не... Нисам се дописивао с вама, па и данас сам овај састанак тако опрезно припремио, само зато, што Лариб мисли да ја по овој ствари радим потпуно без журбе.. Тако сам могао, да сам открио нешто што вас терети, да го потпуно неприметно затајим...

— Дакле, ви сте мислили... ви сте збиља мислили, да сам ја саучесница у једном убиству?... Ах!...

И госпођа д'Арнур заједа. Она покри лице својим малим рукама. Сјајне сузе котрљале су се преко њених прстију. Кристоф Розес је био збуњен због тога што је говорио тако грубо. Она је била ту, сасвим мала према њему. Она је плакала. И он је био такође веома узбуђен. Желео је а и требало му је, да поверује њеним речима и њеним сузама. Он више није размишљао... Јудитино јецање раздирало му је срце... Требало јој је говорити оне некадашње нежне реченице... Далеко грготање извора још је повећавало тишину. Ове екваторске биљке издисале су неки мирисни и успављујући дах...

Он је само шапутао:

— Јудита!... Мала моја Јудита!...

Она узе његову руку, стеже је и наслони на своје уплакане очи. И тако су дуго остали непомично.

И то је било све... И тај лаки додир једне мушке руке са овим женским трепавицама, требао је да им буде за увек једна велика, тајна успомена.

Сутон је већ плавио Шуму, кад су се понова попели у аутомобил. Розес је оставио госпођу д'Арнур код Звезде, близу једне постаје аутотаксиса. Тада му она рече :

— Спасите га!... Он је мој супруг, моје огњиште, сва моја егзистенција!

... У затвору мисли само на мене... Пише ми тако дирљива писма! Ја га волим, ви знате!... Ја нећу заборавити нашу детињу љубав, и удала сам се само из очајања,... али сада... шта ћете... он је мој муж —ја га волим! Спасите га!... Ради мене... и ради њега!...

*

Седећи у кабинету првога инспектора Лариба у Полицијској Префектури, Кристоф је говорио, гледајући цело време у простирке на поду:

— Афера Тиријеа?... О, ја се њом више и не бавим... или бар врло мало! Ви сте право рекли... то потпуно не спада у мој делокруг... Нисам ја због тога дошао да вас посетим... Имате ли ви међу својим актима нека обавештења о неком... Штосу... или Штаусу?...

— Идем да видим, господине Розесу; ви знате да вас сви волимо и да ћу све учинити да вам послужим... Упалите једну цигарету, док се ја не вратим.

После неколико минута Лариб се врати са једним пакетом аката и цедуља.

— Ево,... све што имам од тог имена... Штос, бивши носач, из Бразилије... Није ли тај?... Штос, прикривач... Штаус анархиста... Штос, Грк, два пут кажњен ради незаконитог држања коцкарнице...

— Мислим, да је то мој човек! — узвикну Кристоф Розес. — Можете ли да ми дате какве одређеније податке о њему?

— Па дабоме, господине!... То је један тип, који познаје свој занат, и у паковању карата нема му равног. Краљ филозофа, шта не! У некој игри он вам подвали а ви ништа и не наслутите!... Сви смо ми играли једну партију карата с њим али узалуд смо пиљили у карте, ништа нисмо видели...

— Где бих могао да га нађем?

— Казаћу вам,... одмах ћу вам рећи... Али један други из Администрације га је напипао... Дакле тај нас Штос извештава, брбља разне ствари о својим друговима, прича... и због тога имају још обзира наспрам њега... Данас после подне, после трка, свратите у онај амерички бар лево, идући ка улици Амстердамској... Кад вас запитају шта желите, само одговорите: једну утеху. Тада ће вам отворити врата од тајног одељења... ту Штос окреће карте. Ако кажете да сам вас ја послао, мислиће да сте један од наших и све ће вам испричати... Све можете да дознате, штогод хоћете... Само треба да одмах одете.... Сад је таман време... До виђења, господине Розесе!

*

Бар је врвео од спортског света, који је, враћајући се са трка, врло жустро расправљао. Топли ваздух мирисао је на енглески дуван и грог.

Розес се налакти на бифе на коме су биле поређане многобројне боце.

— Шта жели господин? — питао је један бунмасти послужитељ.

— Тја,... нешто као... као неку утеху!...

— Онда, овамо...

У залњем делу радње, који је био без прозора, седео је један мали и блед старац, са кратким седим брковима, иза једног стола на који је бацао три карте, једну за другом, попова их узимао, опет их бацао, све то са једном изванредном брзином...

У исто време није престајао да објашњава уњкајући монотоно да је та непрестана вештина један неопходни оркестар за вештину игре, за ова два морска рака: његове руке.

— Има две црне и једна црвена... Нађите црвену и трговац ће удвостручити улог... То је тако јасно, да и дете може разумети. Не бојте се да улажете, и благајник се неће бојати да вам исплаћује!... То је поштена игра, господо!... Једна поштена и законита игра, која има да се боји једино полиције и општине... Ту нема подвале!... Ако су ваше очи брже од мојих руку, ја плаћам!... То је само спорт!... Утеха господо!... Дајете ли пет златника на ову карту, господине?... Кец срца!... Ви сте добили! Уложници добијају, а трговац губи!...

И господин Штос пружи сто франака једном од својих другова.

Ради тога је морао упола да се окрене. За то време неко лице са качкетом на глави, узе за тренутак карте, и разгледаше их као да их испитује; кад их је поново вратио на сто, црвена је била на једном углу врло мало савијена. Играчи, који су сви били његови другови, згледаше се значајно!...

— Дакле, сад ћемо Клоидиков крокет! Око је брже од руке!... Не бојте се да улажете и благајник се неће бојати да исплаћује!

Са свих страна улози су се скупљали на ону црвену савијену карту.

— Дакле, сва јаја у једну корпу! Сви на ову карту!... То је пропаст за благајника!... Игра је готова! Не вуче се више?... Погледајмо!...

Он окрете карту: била је црна.

Са нечувеном брзином, Штос, који је видео завијање оне црвене, у једном тренутку опште непажње, савио је црну карту и изгладио црвену.

— Улагачи губе, а трговац се мало опоравља!... Улажите, улажите!... Клоидиков крокет!... Не бојте се да улажете, и трговац се неће бојати да вам исплаћује!

Али овај последњи догађај је потпуно обесхрабрио играче. Они изађоше један по један... И Штос мете карте у џеп.

Тада му шану Кристоф Розес:

— Хтео бих да говорим неколико речи с вама... од стране господина Лариба...

Онај подозриво погледа Кристофа Розеса.

— А... шта имате да ми јавите од стране... од стране тог... господина?

— Ништа рђаво по вас... Напротив!... Али, седнимо. Хоћете ли да се прихватите мало?... Молим, један коњак!... Ево, у чему је ствар: дали сте у свету где се игра и где умеју да буду изнад среће, наишли икад на тога господина Тиријеа, о коме у новинама толико говоре последњих дана?...

— Да...

— А његовог пријатеља и сарадника Дикола?...

— А тога не само да сам виђао, него га и познајем врло добро!

— А... дали би могли да ми што кажете о тој господи?...

Мали старчић се насмеја кратко и оштро, што је необично личило на квоцање кокоши!... Он наже према Розесу своје бледо и збрчкано лице.

— Да бих сео за сто потребно је да има нешто на њему...

— Али, дабоме... то је сасвим природно!

Розес мете једну хиљадарку испод таљира и гурну је према њему. Овај мете паре заједно с таљирићем у џеп. После неколико тренутака опет је вратио таљирић на своје место...

— Е, лепо... Чујте сад!... Био сам крупје бакара-а пре једно дванаестак година у Казину Бонвил-Блаж... Радио сам за дирекцију... Што је тада прошло кроз моје руке златника! ...И јадни банкари што су за рачун дирекције држали банку... Ах, оне дивне карте и игре... Нарочито једна коју сам ја измислио: у десет пута оду сви мостобрани! Мали Дикол, леп и говорљив, био је исто тако плаћен од друштва и помагао ми је врло паметно. Кад сам ја мешао карте, умео је дивно на забави оне мрзовољнике, који обично понова мешају карте... И кад је секао карте, увек је све било тамо где треба. После подне поучавао сам га у руковању картама: у »паковање« по амерички, »маркирање« и »уметање«!... Он је ускоро постао прави вештак. Брзина и хитрина!... Али ја сам му увек говорио: «Не ради сам! Може нешто да ти се деси«... И тада се био упознао са једном малом глумицом: ... а она није хтела да он више ради код бакара-а. Говорила је да то није поштено. Али му је дозвољавала да игра »покера«, мислећи да се код »покера« не може да »краде«, што је у самој ствари заблуда. Тада је мали сваког дана пре ручка играо »покера« са богатим играчима. Он је добијао и ишло је прилично! Због тога је постао и сувише необазрив... И једног дана, један од богатих играча, био је то Тиријеа, ухвати га за руку баш кад је намеравао да неком подметне даму срца... Настаде гужва!... Зграјали су се сви! Остали играчи хтели су да га премлате.

Али тада се Тиријеа умеша у његову корист и рече, да је он још млад и да га не треба упропастити. Укратко, дозволише му да сместа отпутује. Али пре тога узеше му писмено признање, којим изјављује под својим потписом, да је варао при картама. Доцније сам чуо да се Тиријеа спријатељио с њим, чак толико да га је узео у свој лист... А мала глумица, којом се већ одавна оженио, напустиће га, како чујем. Јер он жели да управља картањем у једном великом касину, а она зна шта то значи, а осим тога он је нашао за учесника у том послу једну другу глумицу, већ доста стару, што га такође приморава на развод.

Изгледа ми да ово неће више дуго потрајати... То је све што знам!... Мислим да вам је доста, за оно што сте ми дали...

*

Идућег дана, око девет увече, са шеширом натученим на очи, господин Дикол изађе из подземне железнице станице Анверп и попевши се степеницама на улицу де ла Шарп, управи свој ход ка Монтмартру.

Кристоф Розес био је на педесет корака иза њега.

Дикол, пошто је стигао до последњих мирних и свежих тргова окрете се и гледаше неколико тренутака у небројене светиљке огромног града, који је лежао под његовим ногама, одакле је допирао до њега непрекидан шум, сличан шуму мора. Затим обиђе око Сакр-Тура и пође неким скоро сеоским уличицама, чија је калдрма обрасла у траву и где су пси лајали иза ограда.

Носио је под пазухом један мали троугласт и увезан пакет.

Он застаде пред једном настањеном мрачном и уском кућом, једна врста швајцарске куће од растављених дасака, која је утонула у мрачни кут улице де Сол. Затим погледа на све стране да га ко не посматра, али није видео Розеса, који се био сакрио иза једног угла.

Он уђе, изађе ускоро опет, и продужи пут кроз улицу де Сол и нестаде у мраку.

Кристоф је, не мичући се, неколико тренутака размишљао. Тада, изненада, потрча што је брже могао ка оној кући, отвори врата и рече задихано газди:

— Сад су баш једном вашем станару донели један пакет... Брже ме одведите к њему.

— Али господине...

Одједном се разлеже тресак. Са таваница полете прашина од јаког удара.

— Ах, доцкан сувише.

И газда и Кристоф Розес пожурише уз дрвене степенице. Једним ударцем разбише врата...

И у човеку који је лежао на похабаном ћилиму, са крвавом раном на свакој слепоочници и потпуно пробушене главе, познаде Розес Кушардоа, званог Мару, секретара редакције »Истинољупца«.

То је веће Розес нервозно шетао горе-доле по соби. Он је решио трагични проблем афере Тиријеа, осим једне једине тачке која је била од огромне важности по њега и коју ни његови највећи душевни напори нису успели да расветле...

А ипак је он осећао да се решење те појединости налази негде дубоко у њему, у дубокој подсвести, где је обављена лагана дедукција... Решење је било ту... само није никако успевао да га доведе на површину његовог ума...

Тада он седе и наслони се пред металним огледалом које је донео из Индије... Време је пролазило... Он је гледао у њега чврсто и непрестано... После много минута или часова, пробудивши се из једне врсте сна, виде како се на светлој површини мало-помало почиње да ствара један правоугаоник... Појавише се и неке боје... Слика је била потпуна.

Била је то слика једне карте за играње, само веома увећана.

Он крикну и оде са огледала.

— Па то је ипак било врло просто!... Како се тога нисам сетио!... — рече он бришући зној који му је избио на челу.

*

Писмо Г. А. Галиноа његовој сестри.

»Драга моја сестро,

Афера д'Арнур се завршила скоро на један »муњевито непредвиђени« начин, како је казао Г. Ребле, истражни судија. Журим да ти пишем и сам ћу однети ово писмо на станицу Инвалид и бацити га у поштански вагон воза који иде у двадесет и четири. Имаћеш га сутра ујутру. Зграњавајуће новости, које оно садржи, биће објављене тек у сутрашњим јутарњим новинама, које ће стићи у Авранш тек у пет часова пополне. Од тебе ће дакле Авраншани, најмање осам часова раније, дознати крај ове чувене афере. Крај, то се само онако каже, јер ће се последњи део одиграти на поротном суду.

»Дакле, данас пополне у три часа били су сакупљени у кабинету господина Реблеа у суду господин д'Арнур, још непрестано заточеник и у пратњи једнога стражара, затим госпођа д'Арнур, господин Дикол, Лиа Лори, инспектор Лариб, Кристоф Розес и ја.

»Судија рече Розесу, једним мало сувим тоном професионалца који говори са аматером:

»— Господине, ви имате, изгледа ми, да нам јавите нека открића. Моја је дужност да саслушам све оне, који хоће да сарађују на великом делу правде. Ја сам тај принцип следио чак дотле, да сам позвао сва лица, чије сте присуство тражили. Сада, ја вас слушам...

»— Веома сам вам захвалан, господине судијо, због ваше безграничне љубазности. И опростите ми, молим вас, што сам се усудио, да се такође активно бавим једном афером, коју сте ви испитивали, али господин и госпођа д'Арнур су из шалонске Бургундије као и ја, и знате већ... земљаци, зар не?... А родитељи госпође д'Арнур били су веома добри пријатељи са мојима... Ја имам да изнесем извесна открића и почињем са најважнијим: господин д'Арнур је потпуно невин и биће после овог састанка ослобођен....

»— Може бити да сте мало пренаглили, господине, — прекиде га судија, гласом из кога је избијала љутина. — Ја се надам да ћете такве претпоставке поткрепити јаким доказима!...

»— Без сумње!... Ја хоћу прво да изнесем најбољи доказ невиности господина д'Ар-

нура, а тај живи доказ јесте... господин Дикол....

»Тириљеов пријатељ скочи и поче жестоко да протестује, али му Лариб, који је то предвидео, прискочи. Зачуше се два кврцња... руке Диколове биле су окован̂е...

»Лиа Лори, која је побледела као восак, паде у несвест. Јудита д'Арнур јој поднесе једно стакл̂це, док је увек практични Лариб претраживао мрежу и хаљину госпође Дикол, да нема случајно оружја.

»— Ево, како сам сазнао ту истину, — продужи Кристоф Розес, окренувши се згранутом судији. — Оног дана, на првом испиту у улици Ејло, осетио сам... извесни психички занос, који ми допушта да увек са тачношћу утврдим лично расположење другог... Осетио сам да су два лица веома радосна и поред тога што су се претварали, да им је жао и да су несрећни. Та два лица била су госпођа Дикол и њен муж...

»— Јес', да, ми смо били срећни!... Јес' ја сам убио Тириљеа и ја сам имао највише разлога за то! — викао је Дикол, који је био потпуно црвен од љутине.

»— Запамтите ово признање, господине судијо! Што се пак тиче разлога убиства, ево их: Диколе, ви сте некад ухваћени на превари при игрању карата. Тириље је постигао код других играча да вас пусте да отпутујете пошто вас је натерао да напишете и потпишете ваше признање нетактичности. Али он је сачувао ту хартију!... За уцењивачки лист, који је одмах после основао, требали су му сарадници, које би могао да натера на најгоре инфамије, под претњом откривања извесних докумената. И зато вас је поставио за главног уредника. Исто тако узео је за секретара тога несрећнога Маруа, који је, да би спасао своје туберкулозно дете, двапут крао, и који је, од смрти свога детета, промењо име и живео као најпоштенији човек на свету. Он вас је обојицу држао као на ланцу! »Диколе, ти се противиш да урадим ту ружну ствар?... Сети се оног признања потписаног од тебе, које се налази у мојој каси!... А ти Мару?... И твоја се савест буни?... Ти се зовеш Кушардо и ти си био осуђиван!...«

»— То је истина, све је то... истина!... — јецала је Лиа Лори.

»И Дикол је тада викнуо са мржњом, која је веома објашњавала његов злочин:

»— Он ми је увек давао послове најопасније и најпоштеније. Ја сам морао да одлазим код људи, који су у »Истинољупцу« компромитовани и да им предложим да он заћути после какве позамашне суме. Можете да замислите њихов бес!... Чудим се да ме нису убили из револ̂вера... Мару је мање радио на уређивању листа, него је морао да шпијунира богате људе, да би дознао о њима неке компромитантне ствари... Он је документовао чланке...

»— Да сте ви убили Тириљеа тајно, не компромитујући никога, и да сам ја то дознао, ја бих закључио, да је моја дужност да о томе н е о б а в е с т и м власт, — продужи Розес. — Али ви сте га се бојали. Ви сте мислили да је он предвиђао тај ваш гест и предузео све да се његова смрт освети... А онда, ако и најтеже околности не би у исто време, погрешно, теретиле некога као убицу, могли би да вас осумњиче, вас двојицу, да пажљиво испитају вашу прошлост, и да примете и схвате интерес, који би ви имали да убијете Тириљеа. Тада, изненада, господин д'Арнур, који је био мање трепљив од осталог света, изрекао је јавно оне незгодне претње против вашег крвника. Ако њега убију, оптужиће господина д'Арнура. То је била јединствена прилика!... Ви сте присуствовали, ви Дикол, и ви госпођо, телефонском разговору између Тириљеа и госпође д'Арнур, разговору, за који сте доцније упорно тврдили да није уопште ни постојао. Ви сте знали да ће сутрадан у подне господин д'Арнур доћи у Авени Ејло и — вас троје — сковали сте један ужасан план...

»— Ви сте у једанаест отишли јавно од господина Тириљеа. Отишли сте по Маруа у редакцију. Око двадесет и пет до дванаест кренули сте у полицијски комесаријат. Али ви пролазите кроз улицу Лоншан!... Међутим, у тој улици, на кући, која се о с л а њ а н а б р о ј 38. А в е н и ј е Е ј л о, вршиле су се велике оправке и подигнуте чврсте скеле за дуже време и покривене зеленим платном... Радници их остављају у једанаест и по и иду на ручак. А прозори Тириљеови излазе на улицу Лоншан...

»— Туда не може нико да се попне!... Крајеви дасака су шест метара далеко од Тириљеових прозора, уосталом, и од других прозора па чак и од оних са мансарда, — викну Лариб.

»— Али на петом и последњем спрату куће, може се лако са скела ући у ходник са собама за млађе... Одмах ћу вам рећи зашто сте рђаво видели!...

...Довољно је да би се доспело до тог прозора, имати чврсте нерве. А људи који хоће да се спасу тако ужасног ропства, имају чврсте нерве и не презају ни од чега... Госпођа Лиа Лори је ту чекала са пакетом. У том је пакету било грумово одело, које је узајмљено од једног позоришног кројача у Фобуру Сен Денис...

»— Кад су видели, да слуга Хиполит излази на врата, госпођа Дикол, њен муж и Мару су се попели на скеле, што је било утолико лакше, што унутрашњи део тих гомила балвана и лествица гради као неки свод испод кога свет непрестано пролази... Они су мало чекали... Нико их не посматра.

... Брзо размакоше зелено сукно и пођоше првим лествицама... То пењање је врло лако: лествице, које су добро утврђене, имају ограду и терасе на сваком спрату. Затим Дикол и

његова жена продиру у кућу помоћу Маруа, који је, пошто је и сувише велик и сувише широк да би могао да прође кроз оно прозорче, остао на скелама... Они зазвоне код Тириљеа: он ништа не слути. У кабинету за рад Дикол га премлати ударцем статуе, обија фијоку његовог писаћег стола, узима одатле и хартију на којој је некада потписао своју превару и писма господина д'Арнура. И поред тога што се жури он је одмах спалио хартију — и господин Лариб, коме ништа не може да измакне, пронаћи ће доцније пепео од ње у огњишту... Зато се време госпођа Дикол пребукла у грума... Она има писма код себе. Господин д'Арнур звони на врата, она му отвара и Дикол прелази у спаваћу собу. Чим је господин д'Арнур ушао у кабинет, Дикол и његова жена излазе из стана, пењу се на пети спрат, поново се помоћу Маруа докопају скела и два минута доцније они су на улици. Госпођа Дикол бежи у једном правцу, њен муж и господин Мару одлазе у комесаријат, да учине ону фамозну молбу, која им је осигурала њихов алиби...

»...У ходнику петог спрата могли би да сретну неку служавку?... Врло мало вероватно! У подне су служавке заузете кувањем. И то је уосталом била једна од хотимичних опасности...

»...Али Мару је нервозан и узбудљив... За време првог испита показао је врло сумњиве знаке узбуђења. Дикол га наговара да се изгуби и налази му собу на Монмартру у једном подозривом хотелу чијег је газду познавао... И то баш онда, кад је господин Лариб са својом прирођеном спретношћу утврдио прави идентитет тога несрећника... Ко зна, дали неће пронаћи и место где се скрива?... Тада сте, Диколе, измислили нешто грозно... Допанули сте неком репортеру једног малог вечерњег листа, да ће једно ново хапшење бацити сасвим нову светлост на аферу Тириље. Разуме се, да он то доноси међу последњим вестима и великим словима... Једна неистинита вест више или мање! Било из је толико много у току ове афере!... И ви, Диколе, завили сте један напуњен револ̂вер у ту новину и све сте то предали Мару-у... Знали сте врло добро, да ће тај несрећник, који је живео у непрестаном и очајном страху и који је мало полагао на свој живот, помислити да се то хапшење тиче њега и одмах се послужити револ̂вером!...

»...И ту појединост ви, госпођо, нисте знали!... Али има још и других ствари, које ви нисте знали!... Например то, да овај бедник мисли, да вас за неколико дана сасвим напусти и да се ожени једном старом богатом глумицом... Погледајте га, видите, и нећете посумњати у оно што сам вам казао!

»...Ви ћете, госпођо, на суду свакојако бити ослобођени. Уверен сам, да ће господин истражни судија хтети врло радо, на моју молбу, да ваше несумњиво саучесништво представи под таквом светлошћу, која ће учинити да задобијете милост суда... Ваша позоришна кариера је, истина, у Француској пропала; али ви ћете моћи под неким узајмљеним именом да играте за филм у Сједињеним Државама. Кариера нимало гора од прељашње...

»...Остаје ми још само да кажем због чега је изгледало да је господин Тириље мислио на госпођу д'Арнур оним именом: »Јудита! Јудита!«... које је изговорио у предсмртној агонији.

»...Сва неразумљивост ове афере дошла је од заблуде, која је настала поводом овог имена!... Драги Ларибе, и ви би обратили много више пажње скелама, да није било те заблуде!... Али,... јер су нашли господина д'Арнура над телом и јер је жртва још и пред саму смрт изговорила са мржњом име његове жене... чему онда још нешто друго тражити?!...

»...И тако је овај узвик »Јудита!« све остало завио у маглу... Међутим, његово објашњење је ипак врло просто!... Кад је Дикол онда ухваћен при варању код карата, карта коју је хтео да на непоштен начин додаде својим картама, била је — дама срца!... А како се иначе зове та дама срца, молим вас?... Што је написано на врху и на дну карте?... Ј у д и т а!... Кад би Тириље припретио Диколу, да ће објавити његове документе, све је претње резимирао у једну једину реч: »Ј у д и т а!«. То је био као неки симбол власти над њим... И зато је он и умирући изговорио ту реч претећим тоном!... Он је мислио на карту, а не на госпођу д'Арнур. Јер он свакако није ни знао да се госпођа д'Арнур зове Ј у д и т а!...

»Дакле, афера је била потпуно расветљена. Кривци су све признали. Није им, уосталом, ни остајало ништа друго. Дикол се нада, да ће му тиранија коју је Тириље вршио над њим спасти живот...

»Господин д'Арнур је одмах пуштен на слободу. Излазећи са својом женом из суда, захвалио је Кристофу Розесу са смешном мешавином бојажљивости и високопарности... Завршио је овим речима:

»— Надам се, господине, да ћете бити тако љубазни, да ме посетите у моме париском стану и да ћу имати част да вас примим на својим бургундијским добрима...

»Али не!... Кристоф Розес је појава, која помогне људима и онда нестане, као добри витез Лоенгрин... И онда, — он још увек воли Јудиту!

.. И он неће бити никад гост господина д'Арнура!

»Твој брат

Анри Галлико«.

Крај.

Да ли се може предсказати будућност.

Француски философ и научник г. Шарл Рише о својим опажањима.

IV

„Нема „погађачке" науке!" — рекао је писац „Расправе о Метафизици", Шарл Рише, — „нити има научних начина да се предвиди будућност; нити има врачева који могу редовно, па чак ни често, предсказати будућност . . . Али, иако то бива врло ретко, запажено је нешто . . . чини се да има предосећања — „предопомена". За то има тушта и тма доказа, који се не могу узети озбиљно. Али кад се ствар проучи са научног становишта, наће се по која чињеница, која је неоспорна.

„Имајте у виду да предсказивање будућности није ништа немогуће. Претпоставите ово: ви стојите на једној врло високој тачки, на врху брега, одакле видите пространу долину. Ви сте понели собом доглед и помоћу њега ви запажате све што се догађа на великој даљини. Тамо сте уочили један железнички тунел и опазили како неки зликовци гурају на пругу један велики камен, да би изазвали железничку несрећу. Ви не можете никога обавестити . . . Сад је десет сати, а воз ће ући у тунел у подне. Управили сте доглед на другу страну и видели једног пријатеља како се упутио на станицу, да се попне на воз који ће задесити несрећа. У десет часова ви предвиђате да ће ваш пријатељ бити жртва железничке катастрофе . . . Наравно ви сте то све преживели у својој свести, не у стварности. Али се ваше предосећање испунило и ваш је пријатељ страдао.

„Предосећање које вам се јавља и у слици (као предвиђање), та опомена унапред постоји, али је ми не можемо објаснити научно, за сада. Да ли је она дело подсвести? Ја то не знам. Једино што се може, то је да се забележе примери којих има врло мало . . ."

Професор Рише је у „Аналима за психичке науке" објавио неколико примера „предопомене". Али јесу ли то били тако поражавајући примери? Судите сами.

20. маја 1918. године професор Рише је записао у своју бележницу датум 24. новембра и уз то само две речи: „finis belli" (латински: крај рата). Он ни сам није знао зашто је то записао, утолико пре, што никада није имао обичај да пише на латинском, — каже он и додаје: — „24. септембра је закључено примирје с Бугарима, што је значило пропаст наших непријатеља. Међутим у мају 1918. ја сам веровао, као и цео свет, да ће рат трајати бар још годину дана."

Као озбиљнији доказ, описује овај господин случај са оцем гђе Фраја, чувене предсказивачице из Париза. Овај случај познат је и неколицини париских лекара, чија имена Г. Рише наводи. — Дакле маја 1914. Данкос, отац Гђе Фраја, рече да ће умрети у јесен. 14. октобра он понови своју тврдњу: „Умрећу на задушнице". 28. октобра он добије чак бронхитис. Лекар Г. др. Желе, управник Института за Психичке Науке у Паризу, нашао је да нема опасности, али старац ипак рече: „Умрећу у поноћ, без болова" . . .

1. новембра, у једанаест и по у ноћи, он упита своју жену: „Колико је сати?" Она одговори: „Два по поноћи". Болесник се не даде обманути. „Не, још није поноћ." У поноћ он се окрете часовнику на зиду и показа прстом на њега. У исти мах рука му клону, он издахну. Др. Желе је забележио свако од тих предсказивања.

Или овај пример: 1887. једна жена предскаже малој Марији Тиебо, да ће умрети на суров начин после 14. јануара 1907. Предсказивачица, која је месечарка, види у свести датум 14. јануара 1907. и да месец сија. 18. јануара 1907. Марију Тиебо, која је раскалашно живела, убије њена другарица Лисета Жакне. На суду адвокат је помињао предсказивање из 1887. године као олакшавајућу околност за убицу.

Др. Шарл Ру установио је истинитост овог случаја. Он је био домаћи лекар у кући Гђе А., удовице једног лекара, која је имала кћер. Десило се, да су три предсказивачице, три просте жене које бацају карте, у току година казале да ће се девојче у шеснаестој години разболети од неке болести црева, али да ће оздравити. У шеснаест година девојчица се разболи од перитонита, оперишу је, али она умре. Па каква то необична снага, каква то тајна сила улије оним женама моћ да све три једно и исто предосете?

Најчудноватији је случај господина Галеа, који је данас лекар у Анеси и сенатор у Савоји. Он је проучавао некакво дело из анатомије 27. јуна 1894., када, гоњен неком тајном моћи, написа изнебуха на парчету хартије: „Казимир Перје изабран је за Председника Републике са 451 гласом." Он то одмах исприча и показа хартију тројици апотекара у Тулону (наводи имена). Истог дана кроз неколико сати Казимир Перје би изабран за Председника Републике са 451 гласом.

Професор Рише помиње и један случај који је био 1918. објављен у немачком часопису „Психичке Студије". 28. јуна (по новом) 1914. владика Лањи, бивши учитељ мађарског језика надвојводи Фердинанду, усни да је добио писмо са надвојводиним грбом. У врху писма видео је цртеж који је представљао једну уличицу, један аутомобил; у аутомобилу

надвојвода са својом женом и једним официром . . . Из гомиле света издвајају се двојица младића и пуцају. У писму је стојало: „Драги докторе Лањи, ја вас извештавам да сам у Сарајеву пао, са својом женом, као жртва политичког злочина, ми се препоручујемо вашим молитвама. Сарајево, 28. јуна 1914., четири изјутра." Владика се пробуди сав престрашен. Било је пола пет изјутра. Он исприча свој сан једном слузи и својој мајци. Тај случај је проверио писац вести у немачком часопису, по имену Грабински.

(Преводилац се сећа причања једне Српкиње из године 1913., која је сањала погреб Краља Петра. Погреб је био у Београду. За ковчегом, који су носили људи одевени у опреме из доба Цара Душана, ишла је маса света, али цела поворка је била одевена у рухо из најславнијег доба наше прошлости.)

Професора Рише посети у новембру 1913. др. Тардје, који му исприча ово:

„Имао сам 1868. пријатеља по имену Сонрел, студента астрономије у Опсерваторији у Паризу. Шетао сам једно вече са њим по Луксанбургу. Одједном он застаде, као у екстази, и поче говорити, вичући: „Ја те видим у војничком оделу, у железници си, бројиш новац. Куда идеш? На Седан! О, моја јадна отаџбино! . . . И ја сам војник, официр . . . Рањен сам . . . смртно . . . Умирем кроз три дана, али ти долазиш још на време да се видимо, и бринеш се о мојој деци . . . Чекај . . . Године су прошле . . . Велики рат! Колико крви! Француска је спасена! Она је на Рајни, краљица света, којој се народи диве!"

Цео први део пророчанства испунио се године 1870. Др. Тардје је био на Седану и чуо последњи уздисај свога друга Сонрела, заповедника у инжињерској чети, који се оженио 1869. и имао једно дете за живота и једно посмрче . . . Др. Тардје је веровао да ће се испунити и други део пророчанства и причао је о томе многим личностима. Напослетку је саопштио тај случај и проф. Ришеу, који га је тек јуна 1914. објавио у „Аналима за Психичке Науке". Наравно да би све то било веродостојније, да се раније изнело на јавност. Штета што се слични случајеви помињу тек пошто се „предсказање" испуни . . .

У фебруару 1914., у листу „Нови Живот", који се штампа у Бове у Француској, опат Пети објавио је предсказање једне младе сељанке, која је говорила у заносу о навали непријатељске војске на Француску, означавајући тачно крајеве, који ће највише страдати у рату који је она предвиђала . . .

Итд . . . Итд . . .

Овако, укратко речено, изгледају „докази" данашњег капацитета у области психичких појава. Све се управо своди на „рекла-казала", а ко јамчи колико ту има уображења, а колико тек истине. Ипак је било занимљиво сазнати, докле се дошло са овим проблемом . . .

Прев. В. Р.

Бела Принцеза.

Легенда.

Било је то у оно несрећно време по нас, у пуном јеку Великог Рата — на обалама дивне Корзике.

Враћао сам се уморан и гладан у село где сам овога лета дошао да проведем летњи одмор, када ме на једно два километра од првих кућа, са прага старе воденице поточаре, дозва седи воденичар.

Познавао сам га из раније, јер сам често у друштву мога домаћина, ту из села, одлазио у воденицу, гонећи пред собом магарца натовареног врећом-две сува кестења, да их тамо самељемо. И увек тада, док је воденични камен тмуло зујао и чекрк тандркао, ми пријатно проводисмо сат-два са старим воденичаром, који је знао пуно лепих причица и шала.

— Eheu, le Serbe! — викао је, уштеђујући себи грдан напор да изговори наша, за њега страна и дугачка имена. Ходите, ходите на један часак! Куда хитате?

Нисам се могао не одазвати позиву старог чика Феликса и, мада нестрпљив да се што пре дохватим ручка и меке постеље, свратих у воденицу, ипак очаран добротом старчевом.

— Добар дан, чика Феликсе! Ево ме! Шта желите?

— Седите мало, до врага! Није лепо проћи тако журно овуда и не свратити код старог усамљеника! Одакле долазите?

— Био сам у св. Ловренцу, чика Феликсе! Нисам још никада ишао тамо, па данас, шетње ради . . . него, извините, време је да идем кући — чекаће ме на ручак . . .

— Таман посла! Нека чекају . . . Ја сам данас уловио једну велику пастрмку коју ћемо заједно појести овде. Надам се да нећете остати гладни . . . уосталом, имамо доста брашна па можемо скувати и „поленту".

Шта сам могао чинити? Пристадох на старчеву молбу, и док он оде да испече рибу и спреми за ручак под старим великим кестеном у дворишту — ја остадох да гледам како бела прашина од брашна слаже све већу и већу гомилу у сандуку. То ме је необично занимало, као и велике мреже паукова, све беле од ситне прашине и тако вешто исплетене између греда и точкова. Хватао сам муве и бацао их у мреже, гледајући великога „крсташа" како их вешто и брзо убија и сише дуго, дуго затим.

— Изволите на ручак! викну одједаред чика Феликс, помаљајући се на вратима. Пођох за њим, и ево нас већ обојица седимо на трави, крај белог, чистог чаршава, што га је старац у моју част разастро по земљи. Пред

нама се пушила велика, румена пастрмка, голицајући нас својим пријатним мирисом.

— Нека нам помогне Бог! рече воденичар.

— Амин! одговорих ја махинално.

И почесмо јести, спочетка ћутећи, а доцније поведосмо разговор између залогаја, о времену и о шетњи. Наједаред запита ме чика Феликс радознало:

— Па шта сте видели лепог у св. Ловренцу?

— Пуно којечега, одговорих ја. Видео сам прво, лепу тамошњу цркву, са старим рељефима по стубовима и она два лава од камена на самом уласку. Био сам и у пећини и видео „Богородичине свеће“ и „јасле Исусове“. Водио ме је тамо један дечак што хвата слепе мишеве... Уосталом све је било лепо за мене, и парк, и само село, и околина, а нарочито „Бела Принцеза“, тамо горе, близу развалина замка... Збиља... чика Феликсе, зашто се онај камен што издалека личи на силуету какве жене, зове „Бела Принцеза“?

— Стара је то повест, одговори воденичар.

— Мени је причао мој деда, који је, пре педесет година, умро у овој истој воденици. Мој отац често забављаше моје синове када беху мали, а ја сам ваљда и по десети пут причао ту историју својим унуцима! Али, причаћу је и вама, пријатељу, јер вас много волим.

— У старом замку, чије се развалине још и сада виде изнад св. Ловренца, причаше мој деда, живео је, давно још, један богат и стар властелин. Не зна се зашто, али он сем ћеркејединице — и два стара лакеја не примаше никога у замак! Каткад један од слугу, силазио би у село да купи потребне ствари, и одмах затим би се враћао горе, не разговарајући се ни са ким и не мешајући се са људима. И слуге, као и господар, беху се одрекли друштва, повучени у тишину оних зидина, слабо водећи рачуна о свету. Па ипак, мада нису никада излазили, знало се да је јединица кћи старога властелина веома лепа и бела, бела као снег. У селу су је због тога звали „Бела Принцеза“.

— „Белој Принцези“ било је онда отприлике седамнаест година и често беспослене прије, одмарајући се вечером, пред капијама, разговараху о томе, како је штета што тако лепа и млада девојка не излази у друштво, како би се једног дана могла лепо удомити, док овако, затворена, мора да је веома несрећна и чекаће ваљда још сто година... Нико се неће усудити да од старца затражи руку његове јединице. Али се жене преваришe!

Једног јутра стиже у село млад и богат племић из околине, који беше чуо за „Белу Принцезу“, да је види и да је запроси. Он се упути право замку, а после дугог чекања и молби, отворише се стара гвоздена врата. Он уђе унутра. Кроз непун сат, видели су га кад је изашао и удаљио се брзо, не осврћући се. Нагађало се да је просио „Белу Принцезу“ и да му је њен отац није хтео дати.

— Прошло је од тога дана седам пуних месеци, а у замку се не деси ништа нарочито и грађани св. Ловренца, навикнути на обичаје старог властелина, слабо вођаху рачуна о њему. Али једног дана у саму зору узбуни се цело село. Дотрчао је, сав задуван, један лакеј из замка и јавио како је стари властелин умро, а „Бела Принцеза“ ишчезла без трага. — Господар је, причаше даље стари слуга, и овога јутра као и обично, пошао у кулу замка где је била соба његове јединице. Свако јутро тамо су му доносили чашу млека, које је он пио разговарајући са својом ћерком, коју је волео неизмерно. И овог пута, он отвори врата на девојчиној соби и застаде запрепашћен: „Бела Принцеза“ није била ту. Неред у соби, отворен прозор и мале лествице од свиленог конопца, казивали су јасно да је она те ноћи одбегла... за оног младог властелина!

Спазивши то, стари властелин је побледео од гнева и бола и у својој првој љутини клео је своју љубљену јединицу. „Да Бог да се окаменила!“ викао је он бесно и без свести најзад пао на под. Прихватили су га брзо, покушали да га поврате — али он је још тога јутра умро...

Од тога јутра, веле, и постоји она стена! Изгледа да је клетва властелинова, очева клетва, достигла сироту девојку. Сељаци, од тада, с правом зову ону стену „Бела Принцеза“, верујући да се на том месту девојка скаменила!

Овде је чика Феликс завршио своју причу — а и ручак је био при крају. Захвалио сам му се и пошао кући, размишљајући успут о чудноватој судбини властелинове ћерке.

Ниш. Бран. Ж. Николић.

Мода.

Наша Деца.

(Извештај из Париза).

Данас ћу вам писати о дечјој моди (за даме сам доста писала ове недеље*. Није тако лак посао одевати децу, а да их не начините било староликим било смешнима (грех многих матера). Нарочито када деца дођу у незахвално доба, кад више нису деца, али нису ни млади људи — већ, тако рећи, само подмладак.

Почнимо са малишанима, после ћемо и о „подмлатку“. Дечак вам је у петој години, у шта ћете га обући (тиче се свечаног руха)? Обући ћете га у свилу, што најбоље одговара

* У „Илустрованом Листу“.

његовом нежном лишцу и благим дечјим очима. Разуме се, да више ни за децу није модерна утрпаност и нагомиланост разних материјала. Најлакше је малишана обући у какав свилени комбинезон на којем ће као једини украс бити појашчић и оковратник од чипке или веза. У „Grande Maison“ видела сам слатке дечје хаљинице од црног велура, засебно блуза и хлаче које се закопчавају на блузу. Оковратник од белог линона. То је тако просто и тако коректно. Детету се никад не извуку пораменице или кошуљица, и ако се много креће. Наравно за обичну употребу не праве се од велура већ од шевијота, или коверкота, који је тако практичан. Испод беле крагнице причвршћена је „машна“ у виду чвора од свиле или пантљике у живој боји. У лето се такви дечји костими праве од пикета, од грубог платна, фланела или епонжа. Кад су деца мала, можете пустити на вољу машти. Али за веће мушкарце увек је модеран и прикладан мрнарски костим у нас тзв. „матроско одело“. Ово одело кроји се на два начина. Једно је са дугачким хлачама које су широке и отворене са стране. Прикопчавају се дугметима за блузу, на којој је пластрон од белог платна или пикета. Лево на грудима је мали џеп за рупчић, а рукави и крагна украшени су вуненим ширитом. „Кравата“ од свиле везује се испод пластрона. Ово се одело кроји од финог шевијота у тегет боји, или од габардина и носи се у свечаним приликама. Други крој захтева широку блузу и кратке хлаче и, разуме се да је практичнији. Мали мушкарац радо се игра „коња“, а такав спорт се не слаже са дугачким каваљерским панталонама. Уз кратке матроске хаљине носе се шкотске чарапе, које се зарољају испод колена или високе „кратке“ чарапе од беле вунице. Исто се тако облаче и мале девојчице до десет година, само, разуме се, место хлача дође сукњица, која не покрива колена. У данашње време мушкарци и девојчице не само што се одевају на сличан начин, већ им је и чешљање исто: и једни и други носе јако подсечену косу.

Уз мрнарске хаљине сва деца носе мале једноставне капуте са рагланским рукавима; ти капути личе на француске коњаничке огртаче, само што су без пелерине. Затварају се са шест позлаћених дугмета, која се међу у два реда. То је све, али то је врло „шик“. Сад упролеће за децу се праве капутићи највише у сивој, сурој и зеленкастој боји.

Али за „незахвално доба“, за дечаке од дванаест до четрнаест година данас је највећи „шик“ одело норфолк од шареног штофа, које личи на спортски костим. На том оделу су хлаче кратке, дугачке чарапе повијене тако да се види гола нога изнад колена; на подугачком капутићу, који је кројен као сако и закопчава се са три дугмета, позади су нашивене две „шапе“ које не иду до средине леђа, већ су више на боковима. Те „шапе“ закопчавају се са по једним дугметом. Плитке ципеле, качкета, кошуља са положеним оковратником. Врло лепо и врло практично.

Ако вам је стало да дечка који још није младић обучете врло свечано (за неку свадбу, за примање итд.), онда му направите смокинг од фине чоје са реверима од црне свиле, или једно чисто енглеско одело, које се састоји из прсника, капута који је затегнут у струку (али нема репове) и дугачких панталона, које се обично кроје од беле или отворено сиве чоје. На капуту су ревери од свиле, као и на смокингу, али знатно шири. Положен оковратник, свилена црна регата за ово одело, док са смокингом треба имати усправан оковратник, који се посувраћа у лептираст чвор.

Други пут ћу вам описати „велике тоалете“ за девојчице, ако не марите тако прикладне и лепе мрнарске хаљинице, које се носе у свакој прилици.

— М. —

О игрању.

Знаменита играчица Исидора Дункан налази се сада у Москви, где води школу револуционарне уметности. Приликом последње прославе она је са својом школом толико занела срца гледалаца, да су падали у екстазу. Занимљиви су погледи чувене играчице на њену уметност. У једном разговору она их је овако објаснила:

„Кретање је живот. Посматрајте кретање земље, биљака и животиња, ветра и валова, па коначно и кретање детета, и опазићете да природна кретања настају у унутрашњости и да настоје испољити се према спољњем свету. Тако се дешава и у првим годинама дечјег живота. Опажам да су деца која долазе у моју школу у трећој или четвртој години, још способна за опстанак, који се рађа под утиском лепе музике. Јесу ли међутим навршили осму или девету годину, већ се не могу отети утиску механичког схватања живота. Кад ме недагози упитају за програм моје школе, ја им одговарам: „пре свега морам децу научити дисати, кретати се и осећати. Настојим, да се слију у једно са свеопштом хармонијом и кретањем у природи. Створимо пре свега прекрасно људско биће! — Дете које игра! Детету игра има да буде средство за испољавање његовог односа према савршенству кретања земље која га је родила. Учите дете подизати руке к небу како би оно тим покретом симболизовало бесконачност свемира; учите дете подизати руке к небу, да би се том кретњом изразила чежња његове душе за неизмерним: да се његове руке дотакну звезда и обујме свет. Не смемо учити дете ниједном покрету који не би спајао цело његово биће са природом. Нека дете научи кретње биљака које расту, бескрајно ритмичке кретње птица у лету и дивље скокове зверињи. Покажите де-

тету лепоту небројених кретња, које га окружују, па му кажите: зато што си најсавршеније створење у царству природе, стога су и твоји покрети израз целокупне лепоте кретања уопште, а покрај тога и лепоте твога људског разума, твога сопственог схватања лепоте и најузвишеније љубави. —“

„Музику сматрам за најмоћније средство васпитања деце. Нажалост, има врло мален број педагога, који схватају огроман уплив музике на дечју душу. Музика — како је створише Бах, Бетовн, Моцарт и Шуберт — способна је да остави неизгладиве трагове у свежој дечјој души. А циљ моје школе је: — одвести дечју душу на извор светлости!“

— Б. —

*

Проналасци и мода.

Халдејци су први почели носити прстен на руци. — Веш се први пут јавио у Фригији. — Бојење лица почело је врло давно у Азији.

Шалове су изумеле и прве носиле Гркиње. — Пресвлачење чистога рубља почело је тек у XVIII веку у Европи. — Сапун су измислили Енглези 1554. године.

Прве плетене чарапе обукла је енглеска краљица Јелисавета, до тог доба чарапе су шивене од чохе. Најстарији шешир од филца понео је Карло VII (1422—1461), када је као француски краљ улазио у Рим.

У XIV веку дужина ципела је зависила од сталежа човека, који их носи. Краљ је имао ципеле од $2^1/_2$ стопе дужине, барон од 2 стопе, обични племићи од $1^1/_2$ стопе. Што већа титула, дужа и ципела, и обратно. Данас је пак још увек мода да ципеле буду што мање.

*

Оглас за мужа.

Јапанкиња Оскијосхи објавила је у једном листу овакав оглас:

„... Ја, потписана, лепа сам девојка. Коса ми је као облак, лице ми је као цвет, обрве су ми као пијавице. Веома сам еластична, као да сам каква млада и савитљива врба. Доста сам имућна да бих могла безбрижно живети у свету са обожаваним мужем. Дању би се шетали по мирисним вртовима, а ноћу би сањали и посматрали месец. Ако се нађе човек образован, паметан, леп и са укусом, томе ћу радо пружити своју малу руку за цео живот и поделићу с њим задовољство, да нас сахране у једном гробу ...“

Тако девојка из земље хризантема тражи себи мужа. Њени услови нису тешки и надамо се да ће се јавити по који младожења и из наше земље.

*

Пут око света.

Енглески капетан Рос Смит, који је крајем 1919. године начинио лет на аероплану од Лондона до Аустралије, спрема се за ново летење. Само, овога пута он би начинио на аероплану пут око света.

Јунак Жила Верна, из познатог романа „Пут око света“, који је и драматисан, обишао је свет за 80 дана. Капетан Смит, иако путује на врло савршеној справи, мисли да ће му требати 120 дана, да би обишао целу земљу. Разлог је, по изјави самога Смита, што не жели никакав рекорд и што хоће да путује сигурно.

Смит ће путовати са својим братом и једним поручником-механичаром. Са њима је путовао и од Лондона до Аустралије. За пут око света Смит је предвидео 38 етапа. Спуштао би се у предвиђеним местима ради бензина, зејтина и каквих непредвиђених потреба. Да би се осигурао још више послао је и два резервна мотора, један у Токио (Јапан), други у Торонто (Канада).

Што се тиче ствари, Смит ће понети 12 килограма пртљага за сву тројицу. Носи најпотребније рубље и нешто резервне хране.

Линија којом ће капетан Смит путовати са својим друговима износи 34.000 километара. Израчунао је да ће је прећи за 240 часова ефективног летења, што би значило да ће прелазити просечно по 143 километра на један сат!

Накнадно дознајемо да је капетан Смит погинуо приликом пробног летења.

Противу мушица.

Преко лета домаћој марви много досађују мушице. Њима се може доскочити на лак начин.

Треба исећи већу количину пелена и спустити га у воду. Том горком водом треба марвинче опрати, или добро попрскати. Од тога мушице беже.

Када се ово неколико пута понови, уништиће се све штеточине.

*

Чување брашна.

Познато је да је брашно подложно кварежу, када остане дуже пошто је самлевено. То долази отуда, што воденични камен изазива велику топлоту у паду. Када се брашно згрудва, омекша и ужеже постаје неупотребљиво.

Да не би дошло до тога, ваља учинити ово: Самлевено брашно растурити и изнети на сунце, ако је лето, или оставити у загрејаној соби, ако је зима. Брашно треба да остане тако све дотле док се не осуши потпуно и не изгуби влагу.

Такво брашно може остати годинама, а да се не уквари.

*

Чудна риба.

У извесним рекама, језерима и баруштинама, живи једна рибица, чије је научно име „gasterosteus“. Она је мала. Најдужа може бити 7 см. По леђима има оштра пераја, која се накостреше и служе риби при одбрани. Због тога крупнија риба ретко гута „gasterosteusa“, који се може испречити у њеном грлу и угушити је. По трбуху је беличаст, по леђима сив.

Чудно је код ове рибице што може мењати боју. Када је надражена, онда обично беличасти трбух добије сасвим црвену, поморанџасту, или ружичасту боју. Леђа онда постану зелена или плава.

„Gasterosteus“ има и једну нарочиту навику. Наиме, он гради гнезда која су слична тичјим. Нешто од траве нешто од ситног жиља, нешто од сламчица, он сагради у води гнездо, које има два улаза. У средину гнезда женка баца икру и више се не стара о њој. Мужјак затвара после тога оба отвора, а када се излегу младунци, они сами нађу себи излаза. На тај начин гнездо сачува икру, а доцније служи и као „кућа“ новог поколења.

Лаж.

Познати енглески политичар Чемберлен је пре свога повлачења са политичког поља, држао говор у једном шкотском граду. Неки господин из првога реда непрестано га прекидао речима: „Није истина!“.

— Цена памука расте ... говори Чемберлен.

— Није истина! — довикује господин.

— Гвожђе расте!

— Није истина! — додаје онај увек.

Чемберлена остави стрпљење.

— Лако је говорити: није истина! Али да вам испричам неке ствари из светске трговине, вама би се коса дигла у вис, мој господине!

— Ни то није истина! — довикну му онај господин, скиде шешир и одједном као месец блесну његова ћелава глава — иста биљарска лопта! Б.

*

Злобно.

Знаменити Лорд Бајрн рече једном у разговору своме колеги писцу Кутнеју, који се својим литерарним радом баш није нарочито прославио: — Твоје ће се име спомињати, када се давно заборави Хомер, Пиндар, Вергил и Хорац ... али не пре! Б.

*

Судска строгост.

Чувени ирски правник Едбек често је фунгирао као судија. Једном приликом у Вексфорду осуде неког човека зато што је имао две жене. Када се учени судија спремио да изрекне осуду над бедним оптужеником, овако се отресао:

— Закон одређује, да се у оваквим случајевима кривац пошаље преко мора на седам година робије. Али да могу сам о томе да одлучим, не бих се задовољио овако благом казном. Ја бих вас осудио да цео свој живот морате проживети у једној кући са обе жене! Б.

*

Ко су гробари.

Једном се разболео Фридрих Велики. У бризи за своје здравље позове у двор из Хановера дворског саветника професора Dr. Цимермана. Како је овај знаменити владар са својом околином увек био љубазан, запита сасвим неусиљено тога лекара:

— Колико сте ви људи, драги докторе, као лекар послали на онај свет?

Лекар без икакве забуне одмах одговори:

— Ни издалека онолико, колико ви, сире, а ни са тако великом славом! Б.

*

Ордени.

Да је талијански композитор Спонтини био скроман човек, иако су говорили да је охол, доказала је ова епизода:

Приликом једне свечаности осванула је и Спонтини, а на грудима је имао цео низ ордена, које је силно волео да носи.

— Гледај, како се Спонтини накитио орденима, а Моцарт није имао ниједног! — рече један из оркестра.

Спонтини је то све чуо, па обазревши се нагло рече:

— Мој драги, Моцарту их није ни требало! Б.

Још би платио.

— Јуче сам читала да дивљаци продају своје жене, . . . да ли би и ти то могао учинити?

— Ни у ком случају, драга моја, ја бих те бесплатно уступио!

*

Он је био трезан.

— Зашто си везао руку? Да ти се није десила несрећа?

— Ах, кад сам се ноћас враћао из бирtије, једна пијана будала стала ми је на руку!

*

Оправдање.

Перици је разредни старешина у књижици написао: „Пера је брзоплет, одговара и кад га не питају".

Отац разгледа ову опомену господина разредног старешине, замишљено врти главом и написа одмах испод тога: „То је наследио од мајке!"

*

Утеха.

А. — Несрећан сам.

Б. — Зашто?

А. — Не дозвољава ми отац да се оженим оном коју волим.

Б. — Ја га не бих слушао . . .

А. — Оженили бисте се без дозволе?

Б. — Наравно! Ни он вас није питао када се женио.

*

Адамов грех.

Вероучитељ: — Зашто је Адам загризао јабуку?

Ученик: — Јер није имао ножа.

*

Ко је крив.

Отац: — И сада си пао на испиту?

Син: — Нисам ја крив.

Отац: — Него?

Син: — Професори, јер ме нису питали оно што знам, већ оно што не знам!

*

Погодио године.

— Ето, реците слободно, колико мислите да имам година!

— Колико имате година? Пет година сте старији, него што сте имали пре десет година.

*

Добар адвокат.

Полаже адвокатски испит један старији кандидат. Један од чланова комисије поставља му питање:

— Када бих вам ја поверио своју парницу, шта бисте прво урадили?

— Прво бих вам казао колико сте ми дужни, одговори кандидат поуздано.

*

Спасење.

Враћао се г. Х. касније него обично кући. У једној мрачној улици сретоше га два коцкара.

— Уделите ми јаднику! процвиле г. Х. и пружи руку.

— Остави животињу! рече један од оне двојице.

Тако се господин Х. неопљачкан вратио кући.

*

Још неколико комплета сензационог романа из недавне прошлости, који је изишао у 22 брошуре са 20 слика и био разграбљен

„Злочинци на престолу"

у самој ствари низ истинитих доживљаја чланова дома Хабсбурговаца, чија је публикација изазвала највећу сензацију, може се добити по цени од

Динара 10·— по комплету

по избору ћирилицом или латиницом, ако се новац пошаље унапред на администрацију

„Илустрованог Листа", Београд.

Još nekoliko kompleta senzacionog romana iz nedavne prošlosti, koji je izišao u 22 brošure sa 20 slika i bio razgrabljen

„Zločinci na prestolu"

u samoj stvari niz istinitih doživljaja članova doma Habsburgovaca, čija je publikacija izazvala najveću senzaciju, može se dobiti po ceni od

Dinara 10·— po kompletu

po izboru ćirilicom ili latinicom, ako se novac pošalje unapred na administraciju

„Ilustrovanog Lista", Beograd.

Власник и одговорни уредник за штампарију и лист Иван Зрнић, Београд, Краљска улица 22. Телефон број 1751.

Појединн број 1·— динар. Поштарина плаћена. Појединн број 1·— динар.

ЗАБАВНИК

Илустрованог Листа

Независан породично-забавни лист. Уређује одбор. Излази сваке суботе

Број 19. Београд, 12. V. 1922. Година I.

Ретка птица.

Марсел Левел.

— Искрено, отворено, дете моје, реците ми, јесте ли ви сретни?

Мадлена управи на своју стару пријатељицу један спокојан поглед и одговори:

— Искрено, отворено да речем: нисам!

— Онда, — узвикну г-ђа Бенијер, — удајте се!

Мадлена, климну главом, а на челу јој се указа једна бразда.

— Ви сте дивна пријатељица! Изгледа, да вас моја срећа јако брине. Ја нисам толико глупа, да не приметим оне мале замке које се око мене исплећу, и да мислим, да ћете ми ви још вечерас, тамо крај прозора представити опет каквог кандидата. Јест, али ја нећу да се та игра непрестано понавља: ја сам се решила да се не удајем, из тог разлога, што сам једном већ била удата и што сам страшно пропатила. Ја сам вам малочас одговорила да нисам сретна: добро! Али ја нисам ни несретна; ни једно ни друго, — и, узевши све у обзир, то нимало није непријатно стање, кад сам који пут тужна и готова да позавидим својим другарицама. Али кад их изближе загледам, тада погађам њихове бриге, предосећам њихове муке и, сравњујући њихов живот пун стрепња са својим — може бити монотоним, али мирним и спокојним, — њихов ми удес изгледа гори од мога!

— Је ли то ваша непоколебива одлука?...

— „Непоколебива" — није довољно јасно речено. Али, уз све ове разлоге које вам набројах, долазе још и други: у мојим годинама — не смејте се, ја сам већ прешла тридесету, — тражи се друг сталожена срца, он се посматра јаснијим погледом . . . једном речју: више се изискује и, ја се бојим, да сада не тражим исувише. Да би ми се један човек допао, требао би да има толико врлина! . . . Желела бих да изгледа лепо, да буде довољно богат да би ми живот створио, ако не луксузан, а оно бар лак, да је доиста интелигентан, да бих могла бити горда с њиме; да је довољно веран да бих могла спокојно почивати. У двадесетој години била ми је довољна само једна једина од тих врлина, данас их све тражим . . .

— Али, ако ја ипак пронађем ту ретку птицу? . . .

— Још ћу се и тада предомишљати!

— Добро, али допустите ми, да пробам ствар. Ви познајете Аферана? . . . Он налази да сте ви дивни. Како вам се он свиђа? . . .

— Прилично . . .

— То није доста. Потражимо даље међу нашим пријатељима, које сам вам представила. Постоји ли ко, који вам изгледа, да има неколико врлина од тих, које ви желите да нађете? Шта мислите о г. Дарсијеру, например? . . .

— То је диван човек и ја осећам највеће задовољство, кад га видим . . . Али, што се тиче удаје . . .

— Он није леп, слажем се с вама. Не говоримо дакле више о њему! А г. Сервен? . . .

— Он лепо изгледа, држим да је интелигентан и знам да је богат . . . Али, не могу себе да замислим као његову жену . . .

— Нажалост! Нажалост! . . . — уздахну г-ђа Бенијер, — ја очајавам . . .

— Видите, рече весело Мадлена, — осим ових свих врлина, које сам вам набројала, има још једна, коју ни сама не умем да одредим, и која би на крају крајева одлучила мој избор, то је: — ни сама не знам како да назовем — она мужа, она пријатност, она веселост, која чини, да нам је неко лице симпатично, која чини, да заборавимо, како време пролази . . . Један муж, који би само у друштву био пријатан, био би у животу бедан друг! Замислите, добра моја пријатељице, у животу све оне вечере, ручкове, поподнева . . . сву ону самоћу у двоје! . . . Срећа, какву је ја схватам, састављена је из хиљаду ситница, која свака понаособ не представља ништа, али чији је скуп све.

Г-ђа Бенијер се замисли, затим се лупи по челу:

— Нашла сам вашу ствар!